Kragerø kommune - Næringsvennlig kommune (forstudie)

Bilde fra visitkragero.no

PricewaterhouseCoopers AS, 6. april 2018

Innhold

1. Sammendrag **3**

2. Innledning **5**
Bakgrunn 5
Prosjektfaser (fra forstudie til hovedprosjektet) 5
Prosjektmål forstudien 6
Organisering 7

3. Arbeidsmetoder og verktøy **8**
Samhandling mellom næringsliv, kommune og kunnskapsmiljøer 8
Hva kjennetegner suksessrike distriktskommuner 9
Bærekraftige byer og sterke distrikter 10
Datainnsamling 11

4. Status Kragerø og næringslivet **12**

5. Utviklingsaktører i regionen **14**

6. Detaljerte observasjoner og tiltak **16**
Om behandling av byggesaker 20

7. Nøkkelindikatorer og erfaringer fra andre kommuner **22**
Byggesak i andre kommuner 23
Nærmere om enkeltkommuner 26
Bamble 26
Nissedal 26
Sogndal 27
Stokke kommune 27
Aktiv arealbruk, eksempler til etterfølgelse 27
Konklusjon 27

8. Om "Grønn fil" **29**

9. Veien videre **30**
Fokusområder i forprosjektfase 30
Forslag til prosjektorganisering 31
Roller 31

Vedlegg **33**
Resultat bruk av spørreverktøy 33
Næringslivet i Kragerø kommune 38
Prosjektplan forprosjekt 43

1. Sammendrag

Forstudie Næringsvennlig kommune er gjennomført i Kragerø kommune i perioden januar-mars. Et sammendrag av våre observasjoner og anbefalinger er beskrevet i dette kapittelet. Prosjektet bør videreføres i et forprosjekt der målet er å jobbe videre med anbefalingene.

1. Utvikle en tydelig næringspolitikk for Kragerø kommune	
Observasjon: Kommunen har en strategisk næringsanalyse for kommunen, men ingen vedtatt næringspolitikk. Politikerne uttrykker et ønske om å få dette på plass. Den strategiske næringsplanen for Grenlandsområdet, utviklet av Vekst i Grenland, oppleves som generell og distansert i forhold til Kragerøs egenart og spesielle utfordringer.	***Anbefaling:*** Kommunen bør utvikle strategisk næringsplan med handlingsplaner. Det bevilges økonomiske midler tilpasset ambisjonsnivået, samt at personell fra kommunens samlede næringsapparat ansvarliggjøres for å følge opp.

2. Utvikle kommunens veilederrolle overfor næringslivet og grønn fil	
Observasjon: Flere respondenter fra næringslivet er kritiske til at kommunen er for regelstyrt. Bygg-, anlegg og industrinæringen ønsker seg en kommune som er mer proaktiv og veiledende. Sammenligner vi Kragerø med andre kommuner når det gjelder frister for saksbehandling og utfallet av klager på vedtak, kan det tyde på at "Bygg og areal" formelt og faglig gjør en god jobb. Administrasjonen opplever at næringslivet i for liten grad har kunnskap om kommunens handlingsrom og lovkrav i forvaltningen.	***Anbefaling:*** Vi peker på flere mulige tiltak som bør vurderes for å sikre at virksomheten oppleves som næringsvennlig og åpen, blant annet ny rutine for grønn fil. Grønn fil kan f.eks. innebære arbeid i tverrfaglige team, mer proaktiv tilnærming til fagområdene og opplæringstiltak overfor næringslivet. Kommunen bør fokusere på forenkling, forutsigbarhet og tydelighet i samhandling med næringslivet.

3. Skap gode møteplasser mellom næringsliv og kommune	
Observasjon: Forskning viser at regioner som får til et godt samspill mellom næringsliv, utdanningsmiljø og kommune, ofte lykkes med næringsutvikling. Etablering av én næringsforening som talerør for næringslivet oppleves som positivt av alle interessentene.	***Anbefaling:*** Vi anbefaler at det etableres en møteplass mellom toppledelsen i kommunen, representant for næringsforeningen, omstillingsstyret og Vekst i Grenland for å samordne arbeid med næringsutvikling.

4. Næringsvennlig arealplanlegging	
Observasjon: Plansjefen peker på at det sentrale for utvikling av bygg- og anleggsnæringen i Nissedal, har vært at kommunen i 1998 regulerte tre store områder til fritidsboliger. Eksempelet viser hva en kommune kan gjøre, helt konkret, for å legge til rette for utvikling innenfor bygge- og anleggsvirksomheten.	***Anbefaling:*** Kommunen kan legge til rette for næringsutvikling ved å planlegge flere helårsboliger, landbasert havbruk, logistikk- og distribusjonsområder ved E18. Kommunen som planmyndighet bør være proaktive i dialog med næringslivet når det gjelder tilrettelegging for utvikling av næringsareal for å avklare muligheter og næringslivets behov..

Styrke nettverket til regionale og nasjonale kompetansemiljø	
Observasjon: Det er en rekke utviklingsaktører på regionsnivå. Næringslivet ønsker bedre kunnskap om hvordan Vekst i Grenland, og deres samarbeidspartnere kan bidra til utviklingsprosesser i næringslivet, både økonomisk og gjennom kobling til ulike kunnskapsmiljøer.	***Anbefaling:*** Vi anbefaler å styrke nettverket overfor regionale og nasjonale kompetansemiljø slik som Vekst i Grenland, bedriftsklynger, utdanningsmiljø og virkemiddelapparatet for øvrig, da dette kan være viktige kompetanse- og finansieringskilder overfor næringslivet.

Kommunens rolle som leverandørutvikler	
Observasjon: Flere av representantene fra bygg og anlegg opplyser å tape i konkurranse med store, nasjonale entreprenører. De signaliserte at kommunens etablering av egen anleggsvirksomhet ikke ble sett på som spesielt næringsvennlig.	***Anbefaling:*** Kommunen kan vurdere om det ligger et potensial i "Nasjonalt program for leverandørutvikling" knyttet til utvikling av næringslivet i regionen.

Destinasjonsutvikling Kragerø året rundt	
Observasjon: Reiselivet ønsker at kommunen tar initiativ til tiltak som bidrar til økt turisme, spesielt i lavsesong, f.eks. å utvikle produktpakker for familie, profilere det unike ved Kragerø og sørge for god skilting til sentrum.	***Anbefaling:*** I lys av parallelle prosesser med utvikling av masterplan for reisemålsutvikling bør Kragerø kommune avklare om, og eventuelt hvordan de kobler seg til regional reisemålsutvikling.

2. Innledning

Bakgrunn

Utviklingsverktøyet næringsvennlig kommune (NVK) anvendes i dag i enkeltkommuner der målet er å tilby gode og relevante tjenester for lokalt næringsliv. Ulike former for kommunale tjenester til næringslivet skal bidra til økt lønnsomhet i bedriftene og flere arbeidsplasser.

Kragerø kommune er, etter søknad, innvilget omstillingsstatus av Telemark fylkeskommune og omstillingsplan er laget. Omstillingsarbeidet har som hovedmål å bidra til å etablere 100 nye arbeidsplasser i løpet av omstillingsperioden 2017 - 2022. Viktige innsatsområder er reiseliv- og opplevelsesnæring og utvikling av eksisterende næringsliv.

Et viktig område i omstillingsplan og handlingsplan er å skape næringsattraktivitet i kommunen. Blant verktøyene som benyttes er "Næringsvennlig kommune" fra Innovasjon Norge.

Prosjektfaser (fra forstudie til hovedprosjektet)

Prosjektet Næringsvennlig kommune er planlagt gjennomført i tre faser som vist i figuren under:

Forstudie	Forprosjekt	Hovedprosjekt
Kartlegge og vurdere NÅ-situasjon for næringsutvikler-rollen. Utarbeide overordnede anbefalinger.	Detaljere og forankre	Gjennomføre og implementere
Januar - mars	April - juni	August -->

Forstudien har vært gjennomført i perioden 4. januar 2018 - 15. mars 2018. Utkast til sluttrapport for forstudien ble gjennomgått i styringsgruppen 15. mars 2018. Etter møtet i styringsgruppen ble rapporten justert noe, og endelig rapport forelå 23. mars 2018.

Prosjektet er planlagt videreført i form av et forprosjekt i perioden april - juni 2018. Hovedprosjektet er planlagt startet opp etter sommerferien 2018. Omfanget og tidsplanen vil avhenge av innholdet i hovedprosjektet og dets delprosjekter.

De langsiktige målene er at kommunen etter endt hovedprosjekt skal ha oppnådd:

- Et næringsapparat og næringsutviklingstjenester som er tilpasset behovet til næringslivet i kommunen
- En organisering av næringsapparatet som legger til rette for effektiv gjennomføring av strategiske næringsutviklingstiltak.

Viktige forutsetninger for organiseringen vil blant annet være:

- Rask saksbehandling, brukervennlige kanaler, god service og gode tjenester for næringslivet
- Et tydelig lederskap med klare roller og ansvarsforhold for aktørene i næringsapparatet
- Gode arenaer for samarbeid mellom kommune/region, forsknings- og utdanningsinstitusjoner og næringsliv
- Gode arenaer for samarbeid med Innovasjon Norge, SIVA og øvrig regionalt, nasjonalt og internasjonalt virkemiddelapparat.
- Et balansert forhold mellom ambisjonsnivå og økonomiske og menneskelige ressurser

Prosjektmål forstudien

Målet med forstudien er beskrevet i anbudsforespørselen:

"Forstudien skal kartlegge og analysere det lokale næringslivets tilfredshet med kommunens tjenester på en rekke spesifiserte punkter, samt kartlegge og analysere de kommuneansattes oppfatning av det samme. Sammenfatning og sammenligning med andre sammenlignbare kommuner er interessant, eksempelvis nabokommunen Bamble. Leveransen fra forstudiet skal være en rapport som viser og sammenfatter resultatene fra kartlegging og analyser, identifiserer sentrale forbedringspunkter og definere mulige forbedringstiltak".

Organisering

Prosjektet har vært organisert i henhold til PLP-metodikken på følgende måte.

Rolle	Deltakere
Oppdragsgiver:	Kragerø kommuner
Prosjektansvarlig:	Rådmann Inger Lysa
Prosjektleder:	Ingvill Flo, PwC
Prosjektgruppe:	Prosjektleder Ingvill Flo, PwC Prosjektmedarbeider Rune Samuelsen, PwC Leder for omstillingsprogrammet Kari Rasmussen Theting, Kragerø kommune Bygningssjef i Kragerø kommune, Per Arstein
Styringsgruppe:	Leder: Rådmann Inger Lysa Kommunalsjef Beathe With Leder hovedutvalg plan, bygg og miljø,Kjell Ove Heistad Kragerø næringsforening ved daglig leder Janna Pihl Fagforbundet ved Morgan Andersen

3. Arbeidsmetoder og verktøy

Dette kapittelet beskriver arbeidsmetoder og verktøy som er benyttet i vårt arbeid med kartlegging, vurdering og anbefalinger til videre arbeid. Kapittelet oppsummerer viktige forutsetninger, basert på forskning og erfaring fra arbeid med næringsutvikling i andre regioner og kommuner.

Samhandling mellom næringsliv, kommune og kunnskapsmiljøer

Gjennom flere lokale og regionale utviklingsprosesser har vi erfart elementer som det er viktig å ha fokus på i en forbedringsprosess, der målet er å få opp gode rammevilkår for vekst og utvikling i næringslivet.

For det første ser man at de kommuner og regioner som lykkes med næringsutvikling, har en felles og omforent visjon med en tilhørende strategi som er fokusert på områder der man har konkurransefortrinn. Dette innebærer at man har gjort noen valg, man har prioritert, og man har profilert dette tydelig. Inkludert i dette ligger selvsagt en realistisk vurdering av vekstpotensialet innenfor ulike sektorer, som igjen gjør strategien troverdig. Man ser også at suksessen ligger i å ha et internasjonalt og innovativt perspektiv på disse tingene med tanke på konkurransedyktighet.

Det er viktig å ha et balansert forhold mellom ambisjonsnivå, organisasjonsstruktur og tilgjengelige ressurser (både økonomiske og menneskelige). Riktig balanse gir grobunn for at man jobber i forhold til et avklart forventningsnivå. Slik blir man i mindre grad gjenstand for kritikk i forhold til resultatet av arbeidet, og man slipper å håndtere den støy dette medfører.

For å lykkes er det også en suksessfaktor at man klarer å etablere et lederskap som tar innover seg samhandlingen mellom næringsliv, kunnskapsmiljøer og offentlig sektor – såkalt triple helix tenkning.[1] Tar man det enda videre kan man inkludere også non-profit organisasjoner og «engasjerte innbyggere», slik at man får en ”penta helix” tenkning (penta = fem)[2].

I et utviklingsperspektiv er dette en verdifull modell for å forstå hvilke mekanismer som er virksomme i samfunnet, der næringsutvikling spiller en betydelig rolle. Gjennom å dra nytte av samhandlingen i penta helix modellen får man også til det å bygge fellesløsninger ”nedenfra”. Det vil si med en bred involvering i prosessene bak strategier og handlingsplaner.

Har man et kommunalt lederskap som til fulle ser disse koblingene, har man et godt utgangspunkt for å lykkes. Lederskapet skal forankre, drive, koordinere og bygge strategiske

[1] https://triplehelix.stanford.edu/3helix_concept

[2] http://www.publiktentreprenorskap.se/2015/04/tvarsektoriell-samverkan-%E2%80%9Dpenta-helix%E2%80%9D-och-innovationssystem-for-sociala-innovationer/

allianser som i praksis skal utvikle og gjennomføre den overordnede strategiske idéen. Da er det viktig å huske på alle aktører. Penta helix modellen beskrives grafisk nedenfor.

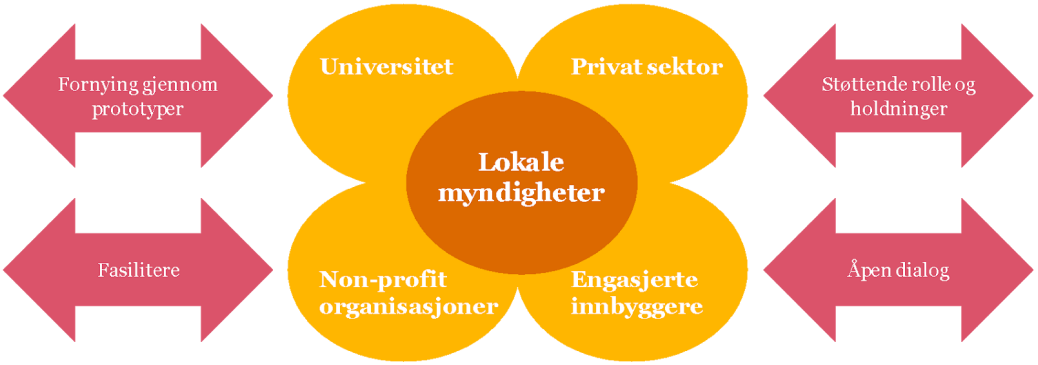

Hva kjennetegner suksessrike distriktskommuner

Kriteriene som omtalt over er i stor grad sammenfallende med funnene i studien av hva som kjennetegner suksessrike distriktskommuner[3], der blant annet følgende kjennetegn ved suksessrike distriktskommuner blir framhevet:

- En offensiv og optimistisk utviklingskultur. De fleste av de suksessrike distriktskommunene har spor av en offensiv og optimistisk utviklingskultur. Dette er kommuner som legger mer vekt på tilpasning og fleksibilitet, enn på regler og kontroll. Utviklingskulturen kan avgjøre om tilfeldigheter fører til krise eller til muligheter.

- Kort vei mellom ideer og beslutninger. Dette kan man oppnå i små, flate organisasjoner og på mindre steder og det kan dermed være en styrke å være liten.

- Lokale entreprenører og ildsjeler har stor betydning. Eksempler på viktige ildsjeler kan være en ordfører eller rådmann som tar mer initiativ enn forventet. Ofte er det også personer i næringslivet eller samfunnet forøvrig som er opphavet til ny utvikling.

En annen viktig fellesfaktor blant de suksessrike næringskommune er at de alle har nettverk som er tette og vedvarende. De sentrale aktørene vet hvor de har hverandre, hvem de andre er, og hva de skal eller kan bruke hverandre til.

[3] Suksessrike distriktskommuner, Sintef og Telemarksforskning (Distriktssenteret 2012)

Bærekraftige byer og sterke distrikter

Kommunal- og Moderniseringsdepartementet har nylig gitt ut Stortingsmeldingen «Berekraftige byar og sterke distrikt»[4]. Det pekes blant annet på at ulike steder har forskjellig utgangspunkt og muligheter. Derfor er det nødvendig med en politikk som kan tilpasses, som styrker samarbeid og gir vekstkraft og likeverdige levekår i alle deler av landet. Kommunene er den viktigste planstyresmakten og førstelinje for næringsutviklingen. Gjennom nærhet til innbyggere og næringslivet har kommunene lokalkunnskap som gir gode forutsetninger for å være en pådriver i samfunns- og næringsutviklingen.

Bærekraftige byer og sterke distrikter kan dra nytte av hverandre. Byene gir større tilgang på kompetanse og kapital, infrastruktur og tjenester. I distriktene finner vi viktige ressurser som gir grunnlag for industri og vekst. Fiskeri og havbruk har hatt sterk vekst de siste årene, og gir ny aktivitet i mange småsenterregioner og spredte områder langs kysten av Nord-Norge, Trøndelag og Vestlandet.

Regjeringen legger vekt på langsiktig omstillingsevne og et konkurransedyktig næringsliv. Styrket satsing på samferdsel og innovasjon, vekstfremmende skattelettelser og forenkling i offentlig sektor stimulerer vekstkraften i næringslivet. I tillegg vil regjeringen blant annet:

- Prioritere virkemiddel som styrker de langsiktige forutsetningene for konkurranseevne og regional vekstkraft
- Satse på virkemiddel som mobiliserer virksomheter til bruk av forskning i utviklingsarbeid
- Gi insentiv til mer og bedre samspill mellom universitets- og høgskolesektoren og arbeids-, samfunns- og næringslivet ved å legge vekt på slike samarbeid i finansieringen av sektoren
- Styrke samarbeid og samordning på regionalt nivå gjennom videre utvikling av regionale strategier for vekst og tilgang på kompetanse i arbeidslivet
- Sikre en balansert lokalisering av statlige arbeidsplasser og nytte fagkompetansen som finnes på ulike steder i landet
- At departementet vurderer bruk av avtaler mellom sektorstyresmakter og lokale/regionale styresmakter på steder med særskilte omstillingsutfordringer
- At departementet gjennomgår ansvaret for å handtere mer akutte omstillingsutfordringer – sørge for betre rettledning om planlegging i kystnære sjøområde

Dette er føringer som påvirker virkemiddelapparatet, og med dette prioriteringer, arbeidsmetode og økonomiske bevilgninger til næringsutviklerne i kommunen. Et næringsapparat som evner å koble bedriftene og deres utfordringer til relevante virkemidler, vil kunne gjøre en forskjell for næringslivet i en region.

[4] Stortingsmelding nr. 18 (2016-2017) – Berekraftige byar og sterke distrikt

Datainnsamling

Etter avtale med oppdragsgiver, Kragerø kommune, har vi ikke brukt spørreundersøkelse, slik det ligger til grunn i Innovasjon Norges Forstudie for Næringsvennlig kommune. En spørreundersøkelse ble gjort i forbindelse med "Strategisk utviklingsanalyse" som ble gjennomført i 2017. Vi har derfor tatt utgangspunkt i den hva gjelder spørreundersøkelse mot næringslivet.

Vi har gjennomført fire workshops med representanter fra:

- Reiseliv og handel
- Bygg og anlegg (industri stilte ikke)
- Ansatte
- Formannskapet

Deltakerne i worshoppene ble spurt en og en om eksempel på en god opplevelse i samarbeid med kommunen og en dårlig opplevelse i samarbeid med kommunen. Til slutt skulle de foreslå forbedringspunkter.

Våre vurderinger fremkommer basert på resultatet av workshoppene, samtaler med næringskonsulent, leder for næringsforeningen og for omstillingsprogrammet. I tillegg til dette har vi gjort dokumentstudier. Spesielt har følgende dokumenter vært viktige:

- Strategisk næringsplan Grenland 2017 - 2020
- Handlingsplaner 2017 og 2018 for Grenland
- Strategisk utviklingsanalyse for Kragerø kommune
- Omstillingsplan 2017 - 2020 Kragerø kommune
- Handlingsplan 2017 - 2018
- Kragerø og andre kommuners nettsider
- Kostrarapportering for 2017 for byggesaker fra Kragerø kommune.

4. Status Kragerø og næringslivet

Vi henter fra sammendraget i "Strategisk utviklingsanalyse" gjennomført for Kragerø kommune i 2017 av Ifo institutt for organisasjonsutvikling DA:

- Befolkning
  - Det har vært en befolkningsstagnasjon, med størst nedgang i Kragerø sentrum og skjærgården
  - Prognosene mot 2030 viser økt andel befolkning over 67 år
  - Befolkningsprognosene er svakere for Kragerø enn Telemark og Norge fram til 2030
  - Nærmere ¼ av sysselsatte bosatt i Kragerø pendler ut av kommunen på arbeid
  - Arbeidsledigheten er relativt stor, spesielt hos ungdommen
  - Et mindretall av ungdommen kan tenke seg å bo i Kragerø etter endt utdanning
- Dagens næringsliv kjennetegnes ved:
  - Det er få virksomheter med mer enn 30 sysselsatte
  - Det er under ett dusin industrivirksomheter hvorav tre har spesifikke nisjer
  - Det er mange små håndverksvirksomheter og enkeltpersonforetak
  - Det er forholdsvis mange nyetableringer, men mange faller fra de første årene
- Konkurransefortrinn kan være:
  - Skjærgården
  - Gamlebyen
  - God forsyning av rent vann og kraft
  - Bostedattraktivitet – nærhet til sjø og båtplass og/eller nærhet til kommunikasjon for pendling
  - Nærhet til kontinentet via Sandefjord, Kristiansand og Langesund
- Satsingsområder:
  - Reiseliv
  - Industri og håndverk
  - Bostedskommunen
  - Næringslivskommunen

Fra NHOs kåring i kommune NM, henter vi indikatorene Næringsliv og Arbeidsmarked

Næringslivet

Indikatorene for næringsliv omfatter *næringslivsvariasjon*, *inntektsnivå*, *privat sysselsetting* og *kommunens kjøp av private tjenester*. På dette kriteriet ligger Kragerø kommune på 210. plass.

Næringslivet i Kragerø - Plassering Kommune-NM (2016)					
Kommune	**Næringslivs-variasjon**	**Inntektsnivå**	**Privat Sysselsetting**	**Kommunens kjøp av private tjenester (konsern)**	**Total plassering**
Kragerø	90	314	180	257	210

Indikatoren plasserer altså Kragerø temmelig midt i tabellen i Kommune-NM. På under-indikatoren "Næringslivsvariasjon" ligger kommunen på 90. plass. Dette må sies å være en styrke for næringslivet i kommunen. En relativt stor næringslivsvariasjon er en sikkerhet mot konjunktursvikt i enkelte markeder. Å utvikle det eksisterende næringslivet vil, som det er pekt på i omstillingsprogrammet, antakelig være en god strategi, fremfor å satse på nye næringsveier.

Arbeidsmarked

På indikatoren arbeidsmarked ligger Kragerø på plass 409 av de 426 kommunene. Her er det jevnt over et lavt snitt på alle indikatorer. Høyt sykefravær, andel uføre og arbeidsledige, samt en sysselsettingsandel som er under snittet, gir indikasjoner på at kommunen ikke får optimal utnyttelse av arbeidsstyrken. Arbeidsmarkedsintegrasjonen blir målt ved å legge sammen parameterne: *Innpendling i prosent av sysselsatte etter arbeidssted* pluss *utpendling i prosent av sysselsatte etter bosted*. Her ender Kragerø på 316. plass blant kommunene.

Arbeidsmarkedet i Kragerø - Plassering Kommune-NM (2016)						
Kommune	**Syssel-settings-andel**	**Sykefravær**	**Uføre**	**Arbeids-ledige**	**Arbeids-markeds-integrasjon**	**Total plassering**
Kragerø	286	356	385	343	316	409

I kapittel 7 ser vi videre på status for arbeidsmarked og næringsliv i Kragerø, også i forhold til andre kommuner.

5. Utviklingsaktører i regionen

Det er et stort virkemiddelapparat som er tilgjengelig for næringslivet i Kragerø kommune, se figuren under.

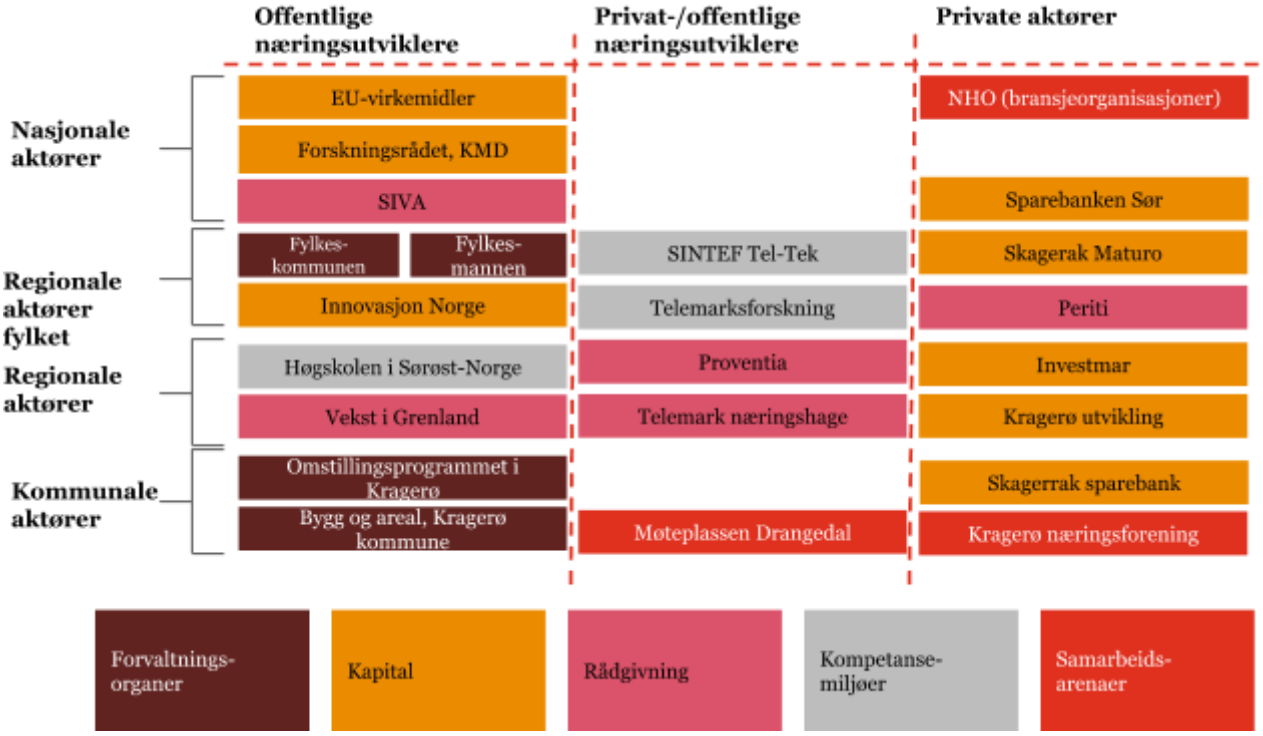

I det følgende presenteres de nærmeste, regionale aktørene. Kildene er virksomhetenes egne hjemmesider:

Innovasjon Norge tilbyr finansiering, rådgivning og en rekke tjenester som gjør det mulig å bygge en bedre bedrift, eller satse i nye markeder med varer og tjenester. Tilholdssted er Skien.

Høgskolen i Sørøst-Norges nærmeste Campus er Kjølnes i Porsgrunn. Kjølnes har fagene ingeniør, barnevernspedagog, sykepleier og vernepleier, lærer eller barnehagelærer.

Vekst i Grenland er næringsavdelingen til de seks grenlandskommunene Skien, Porsgrunn, Bamble, Kragerø, Drangedal og Siljan. ViG skal bidra til nyskaping i Grenlands næringsliv ved blant annet å tilby veiledning og gunstige lån.

SINTEF Tel-Tek er et FoU institutt med fokus på energieffektive produksjonsprosesser og lavutslipp. Tel-Tek er en oppdragsorganisasjon og utfører prosjekter for og i samarbeid med industri og virkemiddelapparatet. Gjennom forskning, utvikling, teknologioverføring og rådgiving bidrar selskapet til å styrke utvikling av et konkurransekraftig næringsliv og stimulere til nyetableringer. Tel-Tek kombinerer kompetanse innenfor F&U og forretningsutvikling for å skape nye muligheter og utvikle resultatorienterte løsninger.

Telemarksforsking er et selvstendig regionalt forankret forskningsinstitutt med kunder og prosjekter over hele Norge. Instituttet har nasjonal spisskompetanse på tre fagområder: Kulturforsking, kommune- og velferdsforsking og regional utvikling.

Proventia: Rådgiver for grundere for å utvikle gode ideer til lønnsomme bedrifter. Proventia er samarbeidspartner med Siva[5] og har kontorer i Porsgrunn.

Telemark næringshage er en "Siva næringshage" og bistår med etablerertjenester lokalt i Telemark, med fokus på Vest-Telemark. På oppdrag fra Telemark fylkeskommune skal Telemark Næringshage AS fremover jobbe med å koble bedrifter og forskere, og informere om muligheter i det offentlige virkemiddelapparatet.

Drangedal Næringsforening. Møteplass for næringslivet i Drangedal.

Sparebanken Sør er en tradisjonell, nasjonal sparebank med hovedkontor i Kristiansand og med lokalavdeling i Kragerø.

Skagerak Maturo er et investeringsselskap som investerer i teknologiselskaper. Selskapet er nasjonalt og har kontor i Skien.

Periti: Nettverk av rådgivende, tekniske ingeniører. Kontorer i Porsgrunn.

Investmar AS, som er heleid av Skagerrak sparebank, har tre virkemidler for støtte til lokale bedrifter og gründere; tilskudd, utviklingslån eller egenkapitalinvestering. Kontorer i Kragerø

Kragerø utvikling. Eiendomsutviklingselskap som eier flere av de sjønære eiendommene i Kragerø sentrum.

Skagerrak sparebank. Resultatet av fusjonen mellom Bamble sparebank og Kragerø sparebank i 2017. Kontorer blant annet i Kragerø.

Kragerø næringsforening: Talerør og interesseorganisasjon for næringslivet i Kragerø, uavhengig av bransje. Stiftet i august 2017 og nå etterhvert samlokalisert med omstillingsprogrammet og næringskonsulenten i kommunen. Kragerø kommune bidrar med et årlig tilskudd på 1 million i tre år til drift av foreningen.

[5] Siva er statens virkemiddel for tilretteleggende eierskap og utvikling av bedrifter og nærings- og kunnskapsmiljø i hele landet, med et særlig ansvar for å fremme vekstkraften i distriktene. Hovedmålet er å utløse lønnsom næringsutvikling i bedrifter og regionale nærings- og kunnskapsmiljø.

6. Detaljerte observasjoner og tiltak

Observasjoner og tiltak fra workshops, dokumentstudier og analyse av tilgjengelig statistisk materiale er oppsummert i tabellen under.

Observasjoner	Mulig konsekvens	Tiltak
Utvikle en tydelig næringspolitikk for Kragerø Kommune med klare målsetninger og tydelige prioriteringer.		
Fra strategisk utviklingsanalyse "Politikerne må bli mer næringsorientert". (126 av 139 respondenter). Politikerne uttrykker et ønske om å få opp en næringspolitikk for Kragerø kommune	Dersom det er slik at politikerne ikke i stor nok grad har fokus på næringsliv eller har god nok kontakt og kjennskap til næringslivets utfordringer, er det fare for at man tar feil næringspolitiske valg eller ikke velger eller prioriterer i det hele tatt.	Et skritt på veien kan være å gjenoppta fra tidligere, formannskapsmøter ute i lokalene til næringslivet. Dette ble det pekt på fra representantene fra formannskapet at var tidligere praksis.
Kommuner som aktivt utvikler arealer mot aktivitet som krever bygningsmasse (boliger, industri, opplevelser), utvikler samtidig det lokale bygg- og anleggsmarkedet.	Vekst og flere arbeidsplasser i bygg- og anleggsbransjen.	Gjøre en gjennomgang av tilgjengelig arealer og starte regulering.
Den strategiske næringsplanen er utarbeidet av Vekst i Grenland. Tilhørende handlingsplan for 2017 nevner ikke Kragerø. Planen for 2018 nevner at ViG skal bistå i omstillingsprogrammet i Kragerø og å bistå i etableringen av aktivitetsarenaer.	Det politiske og administrative miljøet fristiller seg fra ansvaret for næringsutvikling og regner med at planene utarbeidet av ViG er tilstrekkelig. En mulig følge av dette er at det blir for liten aktivitet rundt næringsutvikling lokalt, selv om kommunen nå tar grep og flytter næringskonsulenten hjem i 40% stilling.	Gjennomføre prosjektet "Næringsvennlig kommune". Utarbeide egen, lokal næringsplan innenfor rammen av ViGs overordnede planverk. Vurdere å etablere et politisk næringsråd som følger opp den lokale planen.

Utvikle kommunens service- og veilederrolle overfor næringslivet, f.eks. gjennomføre kurs overfor næringslivet - "Si ja der du kan, og nei der du må"		
Virksomhet "Bygg og areal" oppleves lite tilgjengelig. Telefontiden er svært begrenset. Det er ikke noen resepsjon i bygget, og det er vanskelig å få tak i saksbehandlere.	Mangel på tilgjengelighet brukes som "bevis" for at kommunen ikke er næringsvennlig. Byggeprosjekter kan bli utsatt når entreprenører ikke får kontakt, og de svarene de trenger.	Åpne opp virksomheten gjennom f.eks. alltid å ha en saksbehandler på kontoret. Utvide telefontiden. Vurdere å åpne for å kunne levere og diskutere byggesak på servicesenteret på rådhuset.
Definisjonen og bruken av grønn fil oppleves som urettferdig for mindre byggmestere som setter opp private boliger.	Prioritering av næringslokaler kan føre til forsinkelser i prosjekter for private boliger og skape misnøye blant byggmestere.	Revidere definisjonen av "Grønn fil" og sikre forankring både politisk og i administrasjonen. F.eks. endre Grønn fil å gjelde alle byggesøknader.
En av næringslivsaktørene sier at de har sluttet å diskutere med "Bygg og plan" når det får avslag, men anker heller til "Hovedutvalg for plan, bygg og miljø" og får alltid medhold. Påstand bekreftes fra politisk hold.	Administrasjonen oppleves som byråkratiske, og ikke på linje med det politiske miljøet.	Dialog mellom administrasjon og politikere for å sikre omforent forståelse av regler og bestemmelser knyttet til kommunal saksbehandling. Utarbeide tydelige retningslinjer for styring.
Kommunen er ikke tilknyttet den nasjonale og digitale løsningen for byggesaksøknader på Altinn.	Kommunen oppleves som ikke å følge med i tiden, og ikke tar ut de effektivitetsgevinstene moderne teknologi gir mulighet for.	Knytte kommunen opp mot Altinn Byggesak. Dette kan lette arbeidsbyrden på saksbehandlerne, da søkere få online oversikt over egen sak og støtte til utarbeidelse av søknad.
Næringslivet i sentrum har årlige arrangementer som krever skilting og stenging av veier. De hevder at de får tilbakemelding hvert år om at de må lage ny skiltplan "fordi det er feil dato" på søknaden.	Underbygger opplevelsen av at kommunen er lite fleksibel i forhold til næringslivets aktiviteter og andre behov.	Undersøke om det er hold i denne påstanden og i tilfelle om regelverket tillater en praktisk løsning som gjør at man slipper å lage ny hvert år.
Byggesøkere har gode erfaringer med saksbehandlere som er med ute på tomten og raskt kan avklare misforståelser og gi enkle råd i saken.	Dette oppleves som positivt, men vil antakelig være tidkrevende, om ikke medgått tid tjenes inn i raskere saksbehandling.	Gjennomgå egen praksis for å vurdere om det er mulig å i større grad kunne være ute på byggeplass.
På hjemmesiden står at det saksbehandlerne er tilgjengelig på telefon fra 9-10.30 tirsdager og torsdager.	Selv om det ikke er slik det er ment (det man forsøker å si er at da skal man være tilgjengelig), så oppfattes som at kommunen ikke er åpen mot næringslivet.	Endre teksten på websiden til en mer korrekt og næringsvennlig form.

Skape gode møteplasser mellom næringsliv og kommune, f.eks. ved å etablere kvartalsvise næringsmøter mellom toppledelse i kommune, næringsliv, næringsforening og Vekst i Grenland.		
Næringslivet er nå mer koordinert gjennom etableringen av Kragerø næringsforening og samlokalisering av omstillingsprogrammet, næringsforeningen og næringskonsulenten. Det finnes ikke noen felles arena for både næringsliv og kommunal administrasjon og politikere.	Avstanden mellom politikere og administrasjon og det lokale næringslivet blir for stor og det skapes grobunn for en oppfatning av at kommunen ikke er næringsvennlig.	Etablere samhandlingsarenaer, enten permanente i form av f.eks. næringsforum, eller periodiske arrangementer (ref handlingsplan 2018 fra ViG).
Sett fokus på involvering og forankring for arbeid med arealplaner i næringslivet.		
Flere kommuner har lykkes med aktiv arealplanlegging og regulering, som Nissedal (fritidseiendommer), Stokke (distribusjonssenter) og Bamble (mer tradisjonelt, men utviklet industriområde).	Utvikling av nye områder gir arbeid til den delen av næringslivet som Kragerø ønsker å utvikle, som bygg og anlegg. Etablering av planlagt aktivitetspark gir arbeidsplasser og potensielt utvikling for reiselivet.	Se på kommunens arealplan med tanke på ambisjonene i omstillingsplanen.
Styrke nettverket til regionale og nasjonale kompetansemiljø, f.eks. ved å søke etter muligheter og samarbeidspartnere i virkemiddelapparatet.		
Næringslivet opplever at Vekst i Grenland ikke har god nok fokus på Kragerø.	Uten bedriftsrådgivning, spisskompetanse og kapital, utvikles ikke næringslivet i Kragerø slik det kunne vært dersom virkemiddelapparatet var bedre kjent og brukt.	Sammen med Vekst i Grenland, jobbe aktivt mot lokalt næringsliv for å gjøre virkemiddelapparatet bedre kjent.
Plan og areal opplever at det i mange tilfeller er mangler ved byggesøknadene, noe som forsinker behandlingstiden. Mellom 30 og 50 prosent av alle byggesøknader har mangler.	Søker opplever at kommunen er lite fleksibel i det vedkommende ikke nødvendigvis skjønner behov for å fylle formalkrav.	Starte opp kurs i bygge- og reguleringssøknader. Samarbeid med kompetansemiljøer som kan bistå søkere.
Fra strategisk utviklingsanalyse "Det er viktig å prioritere utviklings- og nyskapingsprosjekt". (123 av 137 respondenter).	Dersom ikke næringslivet i Kragerø utvikler seg i takt med teknologiutvikling og brukerbehov vil det tape i konkurranse med andre.	Innlede samtaler med kompetansemiljøer i regionen, som f.eks. Høgskolen i Sørøst-Norge for å finne områder der lokalt næringsliv og kompetansemiljøene kan samarbeide innenfor definerte utviklingsområder i henhold til omstillingsplanen.

Utvikle kommunens rolle som leverandørutvikler, f.eks ved å utforske muligheter i nasjonalt program for leverandørutvikling		
Entreprenørene opplever at de ikke når opp i konkurranse med de store nasjonale aktørene.	Noe av de lokale entreprenørenes eksistens-grunnlag undergraves og fare for konkurs og/eller avvikling oppstår.	Gjennomgå og revurdere tildelingskriterier i kommunale anskaffelser, slik at man utnytter det handlingsrommet som ligger i anskaffelsesregleverket.
Kommunen etablerer egen, intern anleggsvirksomhet	Risiko for at det lokale næringslivet i samme bransje ser på dette som konkurranse og trussel mot egen virksomhet, og oppgaver trekkes ut av næringslivet og inn i offentlig sektor. En følge av det vil kunne være at kommunen ikke oppleves som næringsvennlig.	Vanskelig å peke på tiltak utover å peke på risikoen ved det. Det kan være oppsider som vi ikke er kjent med.
Utvikle Kragerø som reisemål året rundt, og samordne næringspolitikken med planer for reisemålsutvikling		
Reiselivet ønsker at kommunen tar initiativ til tiltak som bidrar til økt turisme, spesielt i lavsesong, f.eks. å utvikle produktpakker for familie, profilere det unike ved Kragerø og sørge for god skilting til sentrum.	Et mulig behov for økonomiske bidrag fra kommunen for å markedsføre og profilere det totale tilbudet i Kragerø, og utvikle infrastruktur for reiselivet.	Det er viktig å avklare hvordan man samordner en lokal satsning i Kragerø med en regional satsning i Telemarksregionen, og sørge for at Kragerø som reisemål får en tydelig posisjon i markedsføringen av reisemålet.
Parallelt med NVK jobbes det med masterplan for reisemålsutvikling i Kragerø	Tiltak for å utvikle Kragerø som hytte- og reiselivskommune kan påvirke næringsutviklingen positivt.	Nærings- og reiselivsutvikling bør samordnes i felles strategisk næringsplan.

Om behandling av byggesaker

Deltakerne i workshoppene mener at byggesak er den viktigste prosessen, men også den prosessen kommunen er dårligst på (se figur side 35). Vi ser derfor på Kostratallene for 2017[6].

Bygg og areal mottok i 2017 479 byggesøknader fordelt på kategoriene Rammesøknader, Ett-trinns søknader, Søknader uten ansvarsrett og Dispensasjonssøknader.

I følge Kostrarapporteringen for det året var mange mottatte søknader mangelfulle og det ble bedt om tilleggsinformasjon. Andelen der det ble bedt om tilleggsinformasjon fordeler seg som i figuren under.

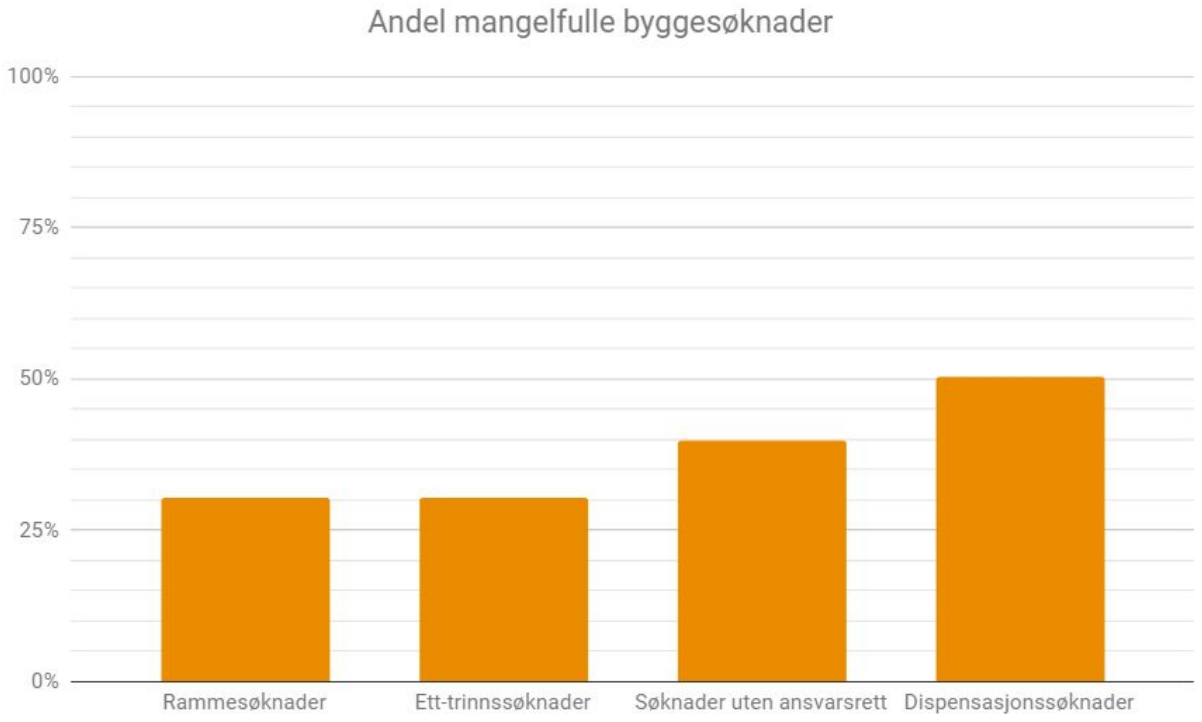

En så stor andel mangelfulle søknader oppleves som frustrerende både for saksbehandler og for søker. Det bør være et mål for kommunen å få ned dette antallet. Enten ved å arrangere kurs eller i større grad sette søkere i kontakt med kompetente fagfolk på området.

Når det gjelder byggesaker forøvrig, overskred 16 av de 479 (3,3%) lovpålagt frist. I 2017 ble det behandlet noen fler enn det ble mottatt, antakelig fordi de ble mottatt i 2016, men behandlet i 2017. Det totale antallet behandlede byggesaker var 492. Utfallet av disse sakene fordeler seg som følger:

[6] Tallene er ikke gjort offentlige ennå (det skjer 15. mars), men vi har tatt utgangspunkt i kommunens rapport som er sendt SSB.

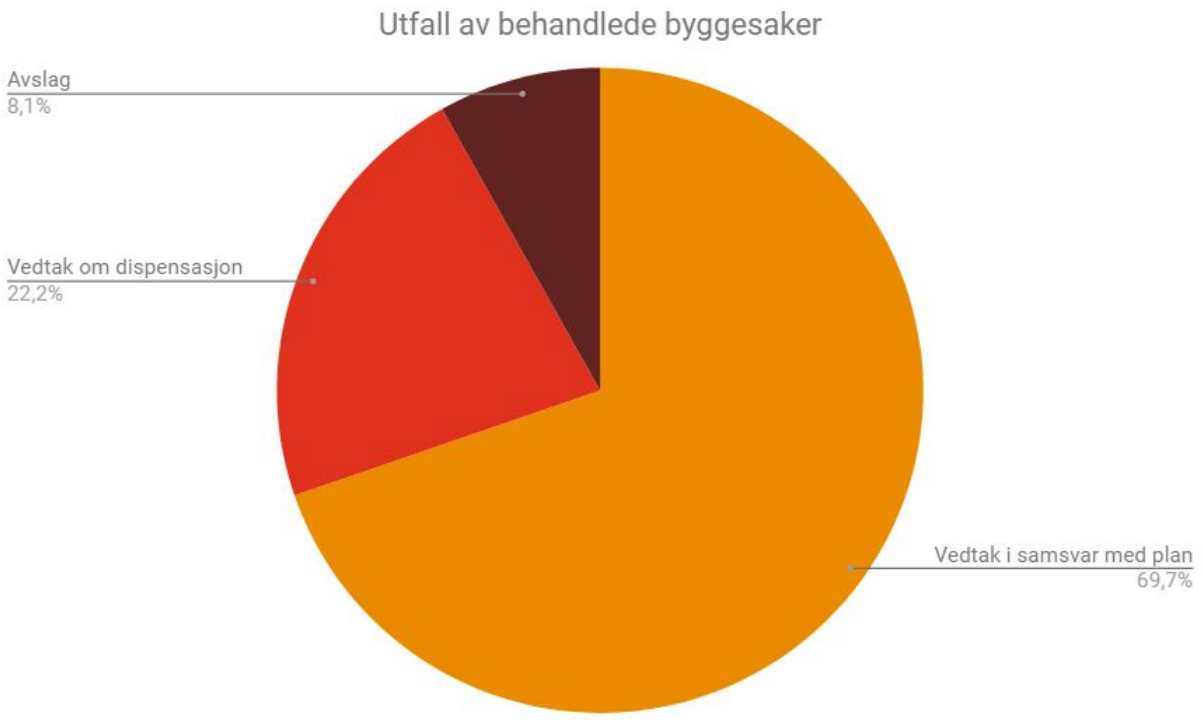

Nesten 92% endte med positivt vedtak for søker, enten fordi det ble søkt om bygg i samsvar med gjeldende plan, eller fordi det ble gitt dispensasjon (22,2%).

Fylkesmannen behandlet 15 klager på byggesaker. I 14 av de ble kommunens vedtak stadfestet, mens kun en ble omgjort.

Basert på rapporterte tall er ser det ut til at kommunen håndterer byggesaker godt. 92% får medhold i søknad, og kun én av 15 klager får medhold hos fylkesmannen. Kun 3,3% av sakene overskrider fristen.

Det er mulig at frustrasjonen er knyttet til mangelfulle søknader, eller til at saksbehandlerne er vanskelig tilgjengelig. Begge disse punktene er det eventuelt mulig for kommunene å gjøre noe med.

7. Nøkkelindikatorer og erfaringer fra andre kommuner

Vi har tidligere presentert indikatorene "Næringsliv og privatøkonomi" og "Arbeidsmarked" og Kragerøs plassering i NHOs Kommune NM. Sammenligner vi med andre kommuner i Telemark, ser listen slik ut:

Næringsliv og privatøkonomi		
Rangering i fylket		Rangering i landet
1	Porsgrunn	68
2	Bamble	116
3	Sauherad	122
4	Kviteseid	181
5	Seljord	186
6	Bø (Telem.)	196
7	Vinje	198
8	Tinn	206
9	Skien	209
10	Kragerø	210
11	Hjartdal	240
12	Notodden	312
13	Tokke	314
14	Fyresdal	340
15	Siljan	373
16	Nissedal	377
17	Nome	387
18	Drangedal	392

Arbeidsmarked		
Rangering i fylket		Rangering i landet
1	Vinje	60
2	Hjartdal	76
3	Bø (Telem.)	107
4	Porsgrunn	126
5	Seljord	128
6	Nissedal	145
7	Fyresdal	148
8	Siljan	158
9	Tokke	163
10	Kviteseid	172
11	Bamble	181
12	Skien	223
13	Sauherad	271
14	Drangedal	325
15	Nome	349
16	Tinn	359
17	Notodden	390
18	Kragerø	409

Næringsliv og privatøkonomi: Vekstkraften i privat næringsliv reflekteres gjennom indikatorer for verdiskaping, nyetableringer og sysselsetting. Sterk privat kjøpekraft er også en positiv drivkraft for næringslivet. Indikatoren gir noe av grunnlaget for at næringslivet skal utvikles i positiv retning.

Arbeidsmarked: Høy deltakelse i arbeidslivet er en viktig drivkraft for vekst og verdiskaping. Når en stor andel av den yrkesaktive befolkningen mottar permanente stønader som uføretrygd, vil dette indikere lav ressursutnyttelse. Høy grad av utveksling av arbeidskraft på tvers av kommunegrenser indikerer fleksible arbeidsmarkeder.

I tabellen over har vi markert ut, i tillegg til Kragerø, Bamble og Nissedal. Bamble fordi Kragerø selv ønsker å sammenligne seg med den kommunen. Nissedal fordi den av deltakerne i workshops ble trukket fram som spesielt næringsvennlig. Begge disse kommunene er derfor

spesielt omtalt i eget kapittel under. Vi har også sett rent statistisk på andre kommuner for å forsøke å finne de som "får det til".

Kommunene som er valgt skal være sammenlignbare i den forstand at de er mindre kommuner som i stor grad har sesongbasert turisme eller fordi de geografisk tilhører samme region som Kragerø. Noen av disse omtaler vi også mer spesifikt i egne kapitler under.

Ettersom deltakerne i workshoppene mener at den viktigste prosessen, og den som må forbedres, er byggesak, har vi også sett på saksbehandlingstiden knyttet til byggesak for de sammen kommunene.

Innledningsvis ser vi på arbeidsledigheten i de utvalgte kommunene.

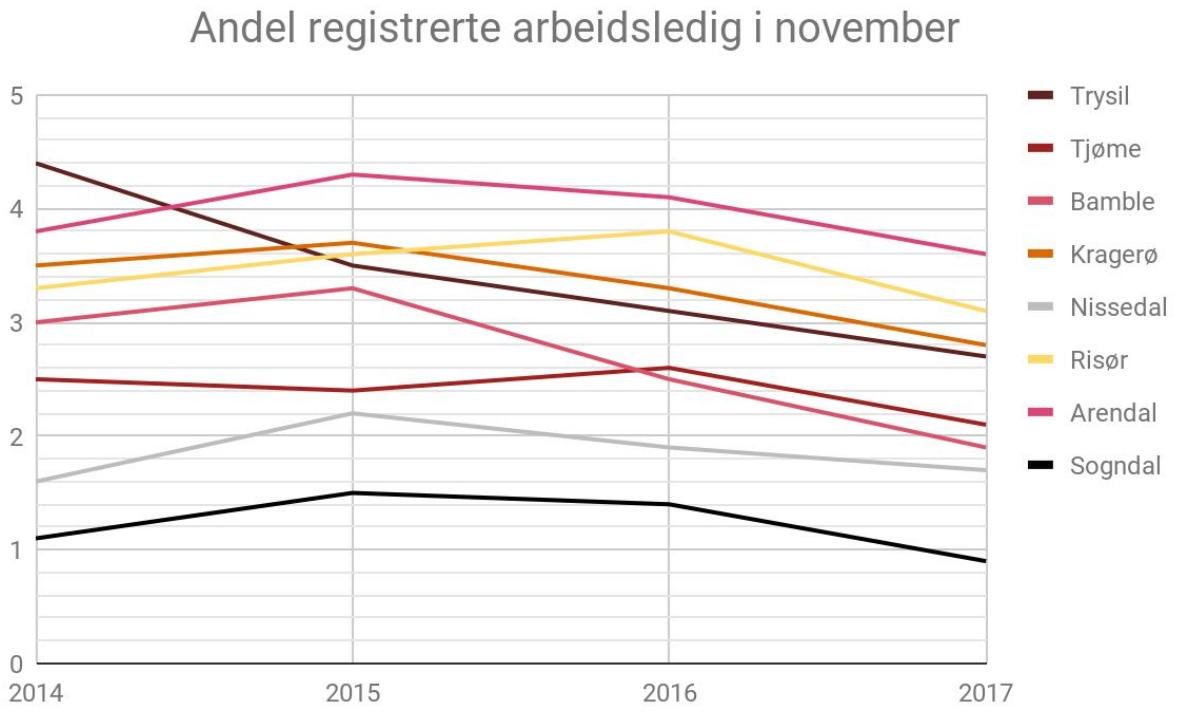

Begge de to kommunene ved kysten på Sørlandet, Arendal og Risør, ligger høyere i arbeidsledighet enn Kragerø. Kragerø har en registrert arbeidsledighet per november 2017 på 2,8%. Dette er lavere enn landsgjennomsnittet på 4,1% og lavere enn de to nevnte kommunene i november de foregående årene. I tillegg ser vi at arbeidsledigheten er fallende for Kragerø som den er for de andre kommunene. Sogndal og Nissedal ligger svært lavt i arbeidsledighet, og vi har valgt å se litt nærmere på dem, sammen med Bamble.

Byggesak i andre kommuner

Fra Kostra[7] kan vi trekke ut hva kommunene selv rapporterer inn av saksbehandlingstid på byggesaker med henholdsvis 3 og 12 ukers frist.

[7] Kommune - Stat - Rapportering

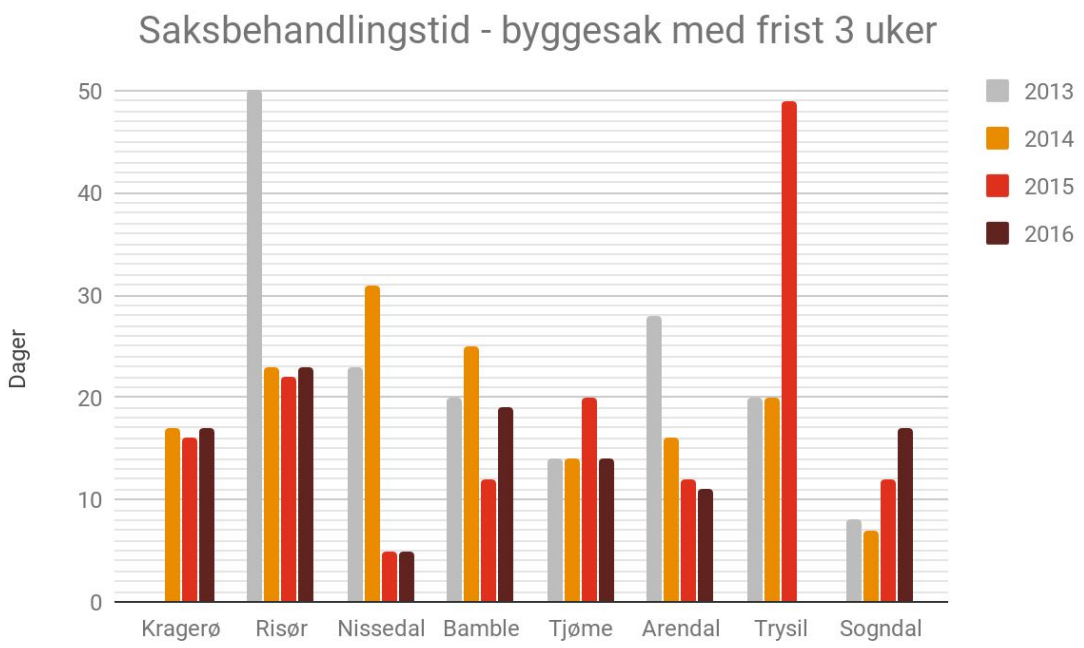

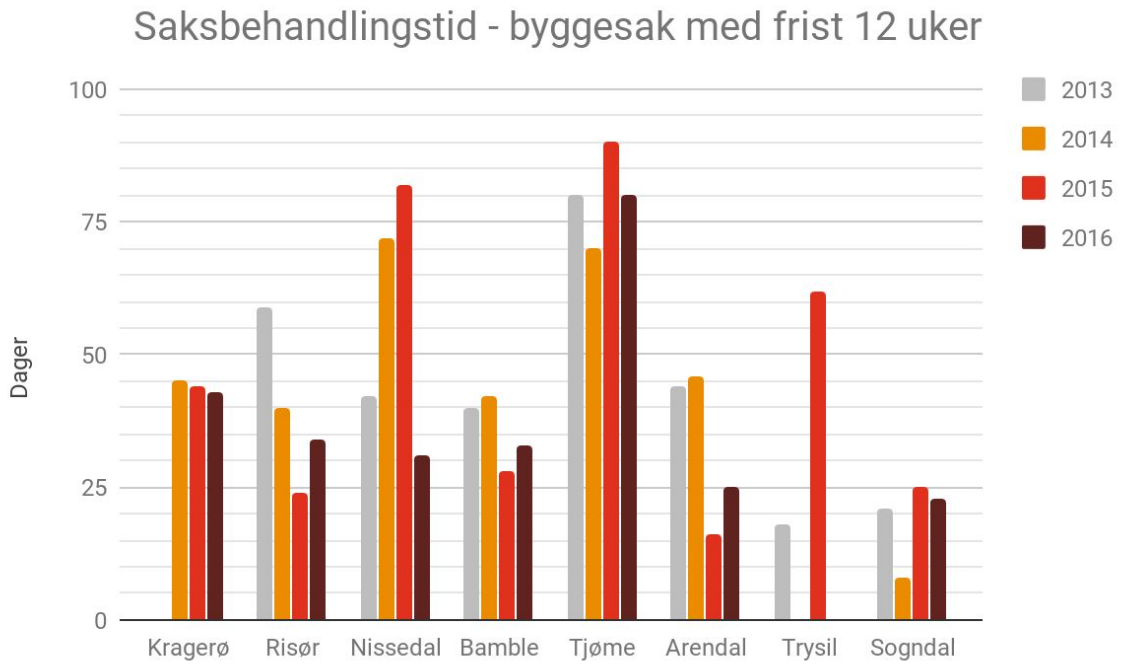

2017-tall er ikke tilgjengelig for denne indikatoren.

På saker med kort frist peker ikke Kragerø seg spesielt negativt ut. Saksbehandlingstiden ligger på 16 dager i 2016 der fristen er 21 dager. Gjennomsnittet for de kommunene som har rapportert inn tall for 2016 er 15 dager. Derimot peker Nissedal seg spesielt positivt ut. Denne kommunen ble også av bygg- og anleggsrepresentantene trukket fram som en næringsvennlig kommune. Dette spesielt mot byggesaker. Tallgrunnlaget er fra 2016.

En annen indikatorer rapportert i Kostra, kan teoretisk sett indikere noe om hvordan kommunene satser på næringsutvikling. Kostrafunksjonen her er "Tilrettelegging og bistand for næringslivet". Vi har sett på tallet per innbygger, for i utgangspunktet kunne gjøre dem sammenlignbare.

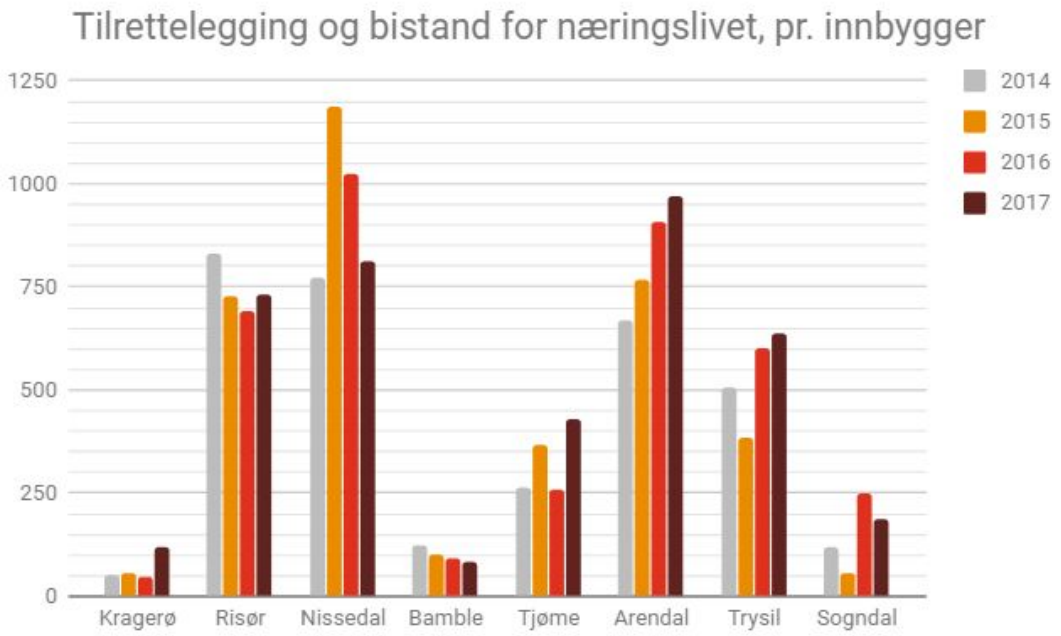

Tilrettelegging og bistand for næringslivet er definert i Kostrafunksjon 325 og består av følgende:

- Utbyggingsområder for næringsvirksomhet.
- Drift/tilskudd til utleielokaler for næringsvirksomhet. Utgifter og inntekter knyttet til kommunalt eide utleielokaler hvor formålet primært er tilrettelegging/bistand for næringsvirksomhet
- Direkte næringsstøtte/tilskudd til andre med kommersielt formål, bl.a. næringsfond og konsesjonsavgifter som er bundet (avsetninger og disponering av fond), tiltaksarbeid. Utlån og avdrag til næringsfond. Renteinntekter næringsfond.
- Råd/veiledning og servicetjenester for næringslivet (tiltaksarbeid, turistinformasjon mm.).
- Inntekter festeavgifter næringstomter.
- Elveforebygging/sikring av næringsareal.

Det ser tilsynelatende ut som om det er betydelige forskjeller mellom kommunene. Vi er imidlertid kjent med at noen Kostrafunksjoner er mer usikre enn andre. Før man konkluderer på dette området, må tallene kvalitetssikres mot de nevnte kommunene.

Det er usikkert om dette likevel er hensiktsmessig ettersom vi ikke klarer å finne noen direkte sammenheng mellom bruken av midler på tilrettelegging og bistand for næringslivet, og suksess på områdene "Næringsliv og privatøkonomi" og "Arbeidsmarked". For eksempel ligger Risør på henholdsvis 221. og 377. plass og Arendal på henholdsvis 113. og 360. plass. Og det er disse som tilsynelatende bruker mest på området. Tilsvarende har vi sett at Kragerø ligger på henholdsvis 210. og 409. plass. Trysil som også tilsynelatende bruker mye penger på dette, ligger på henholdsvis 292. plass og 386.

Nærmere om enkeltkommuner

Bamble

Bamble ligger over Kragerø på begge indikatorene over. Bamble er nok i en litt annen stilling enn Kragerø, i det kommunen har store industrivirksomheter innenfor kommunegrensen. Rafnesområdet med bl.a. Ineos, Noretyl med flere er store arbeidsplasser som tar en stor del av sysselsettingen blant innbyggerne i kommunen.

Bamble nyter også godt av fordelen ved å ligger enda nærmere Porsgrunn og Skien med det relativt store tilfanget av arbeidsplasser. Mens det tar ca 20 minutter fra Stathelle til Porsgrunn, tar det ca 60 minutter fra Kragerø til Porsgrunn. Denne tidsforskjellen vil nok for mange oppleves som avgjørende i forhold til reisevei og arbeidsplass.

Bamble bruker også begrepet "Grønn fil" for næringssaker, og spesielt knyttet til byggesak. Begrepet er ikke formelt definert, men mer en felles oppfatning. Etter sigende kommer begrepet fra oppdragsavtalen som er inngått mellom Grenlandskommunene og ViG. Noen enhetlig og felles definisjon synes ikke å eksistere.

Bamble har en utfyllende hjemmeside for byggesak, med direkte link til Direktoratet for byggforvaltning med veiledninger og blanketter, slik også Kragerø har. Bamble er i motsetning til Kragerø knyttet opp mot nasjonalt, elektronisk system for byggsøk.

Som vist i figuren på forrige side, bruker Bamble nær det dobbelte per innbygger på Tilrettelegging og bistand for næringslivet, ca 100 000 kroner per innbygger, mens Kragerø rapporterer inn ca 50 000.

Nissedal

Nissedal peker seg positivt ut, spesielt på byggesaker med 3 ukers frist og har også gjort store forbedringer fra 2015 til 2016 på saker med 12 ukers frist. En telefon til plansjefen i kommunen gir noe av forklaringen. Kommunen har svært mange saker om bygging i ferdigregulerte hytteområder. Dette gjør saksbehandlingen enkel og effektiv. I tillegg sier plansjefen at det har vært noe overtallighet etter oppbygging i tidligere perioder. Noe av kapasiteten fases nå over på andre oppgaver når det er tid tilgjengelig. Et aktivt tiltak fra kommunens side er i tillegg å i større grad fokusere på saksbehandling, og i mindre grad på å gjennomføre tilsyn.

For noen år tilbake, med mange saker i forhold til saksbehandlere, hadde også Nissedal "fredet tid" til saksbehandling, der man ikke svarte på telefon i to av ukens fem dager. Dette er avviklet nå når avdelingen har større kapasitet.

Nissedal er som Kragerø en hyttekommune og har 2 000 hytter, mens antallet helårsboliger ikke er mer enn ca 700. I 1998 vedtok formannskapet å legge ut og regulere tre store områder for hyttebygging med ferdig vei, vann og kloakk. Dette har vært noe av nøkkelen til den lave arbeidsledigheten, og flere bygg- og anleggsvirksomheter har utviklet seg takket være dette. Blant annet er kommunens største arbeidsplass (bortsett fra kommunen selv) en anleggsvirksomhet med 40-50 ansatte.

Kommunen har ikke noen definert "Grønn fil", men administrasjonen har fått politiske føringer på at byggesaker knyttet til helårsbolig for fast bosted, skal prioriteres.

Det finnes ikke Kostratall for Nissedal for tilrettelegging og bistand for næringslivet for de to siste årene, men i 2014 og 2014 lå Nissedal svært høyt i kostnad per innbygger.

Sogndal

Det første initiativet til å etablere Campus Sogndal ble gjort av Sogndal fotball i 2001. Det ble etablert en eiergruppe rundt prosjektet med representanter fra kommune, fylkeskommune, Høgskulen i Sogndal, Statsbygg og Sogndal Fotball. Første byggesteg startet i 2004, og anlegget har hatt en kontinuerlig utvikling siden det. I dag er det nærmere 950 arbeidsplasser på Campus, og et spennende miljø med blant annet høgskole, videregående skole, idrettsanlegg, flere bedrifter (mange i etablererfasen), Innovasjon Norge og næringsutviklere som for eksempel kunnskapspark og kommunens næringsapparat.

Stokke kommune

Vi har tidligere pekt på hva Nissedal kommune gjorde gjennom vedtak om regulering av områder for fritidsboliger. Et annet eksempel på aktiv arealbruk er Stokke kommune (fra 01.01.2017 del av Sandefjord kommune). Kommunen regulerte tidlig på 90-tallet et stort område til plasskrevende industri og logistikktjenester. Fra ikke å ha vært noe, er området i dag et stort logistikk- og industrisentrum med flere hundre arbeidsplasser inne på området.

Aktiv arealbruk, eksempler til etterfølgelse

Kragerø har valgt sine satsningsområder innenfor omstillingsprogrammet, men det kan være verdt å se på aktiv arealpolitikk i forhold til SWOT-analysen i den strategiske utviklingsanalysen. Den peker nettopp på fordelene ved beliggenheten midt mellom Oslo og Kristiansand, og ledige næringsarealer. I tillegg tilgang på reint vann og på kraft. Vi vil anbefale Kragerø kommune å se på muligheter for å utvikle nettopp bygg og anleggsbransje, og kanskje også reiselivsbransjen gjennom:

- Regulering av områder for flere boliger. f.eks. gjennom samarbeidet med Kragerø utvikling AS.
- Regulering av områder for satsning på landbasert havbruk (ref Sørsmolt AS)
- Regulering av område inntil E18 som logistikk og distribusjonssenter
- Videreutvikle ideen om aktivitetspark (bidrar til noe på bygg og anleggsområdet, men ikke minst innenfor reiseliv)

Konklusjon

Det er vanskelig å finne enkeltindikatorer eller tiltak som gjør at enkelte kommuner peker seg ut positivt i næringsvennlighet, eller som "får det til". Felles for kommunene som ligger øverst i kommune NM er at de er store kommuner. Enten bykommuner eller store kommuner rundt de større byene (Sola, Bærum, Asker, Ås, Lørenskog osv..)

Det nærmeste vi kommer klare indikatorer er en aktiv arealpolitikk som gir effekter på arbeidsplasser i utviklingsfasen og/eller på lenger sikt i form av nye arbeidsplasser i ny eller eksisterende næring. Samarbeidet med Kragerø utvikling (eller tilsvarende), kan med god politisk styring gi grunnlag for vellykket vekst også i næringslivet i Kragerø.

8. Om "Grønn fil"

Gjennom workshopper og samtaler opplever vi dels at Kragerøs definisjon av "Grønn fil" ikke har tilstrekkelig politisk forankring og dels at den like mye skaper frustrasjon blant lokale utbyggere som den skaper positiv opplevelse.

Definisjonen som praktiseres er "Saker som er knyttet til bygging eller utvikling som gir nye arbeidsplasser". Den gode intensjonen har en nedside som er de som ikke havner i "Grønn fil": Byggmestere og entreprenører som bygger private boliger og dermed også sikrer de eksisterende arbeidsplassene.

Vi foreslår at Kragerø kommune gjennom forprosjektet evaluerer den eksisterende praksisen godt. Dersom man ønsker å fortsette, bør definisjonen revideres gjennom god dialog med næringslivet og med politisk forankring av det som eventuelt blir den nye definisjonen.

9. Veien videre

Fokusområder i forprosjektfase

Vi foreslår at prosjektet videreføres i form av et forprosjekt der det jobbes videre med to hovedinnsatsområder:

1.

Utvikling av en **tydelig næringspolitikk** for kommunen der det blant annet settes fokus på:

- Innholdet i næringstjenestene
- Møteplassene mellom næringsliv og kommune
- Næringsvennlig arealplanlegging
- Utvikling av nettverk til regionale og nasjonale kompetansemiljøer
- Kommunens rolle som leverandør-utvikler
- Samordning av næringsarbeidet med utviklingsplaner innen reiseliv

2.

Utvikling av **kommunens service- og veilederrolle** der det blant annet settes fokus på:

- Utvikling av en proaktiv og mulighetsorientert organisasjonskultur i møte mellom kommune, næringsapparat og næringsliv (*"Ja hvis vi kan og nei hvis vi må"*)

Forslag til prosjektorganisering

Vi foreslår at forprosjektet organiseres på følgende måte:

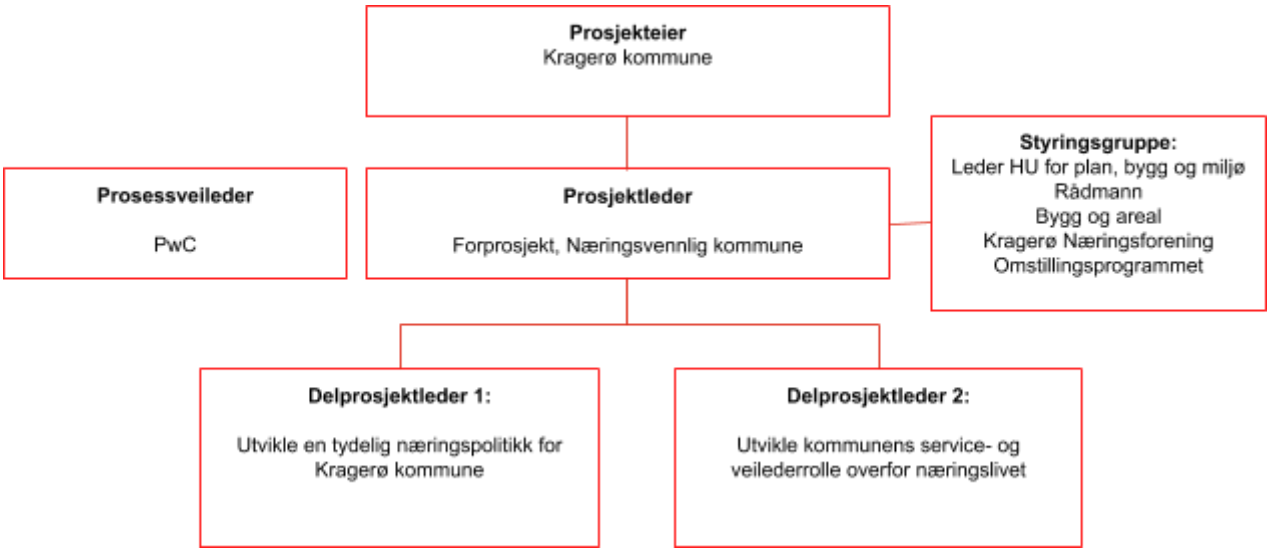

Vi foreslår at kommunen utpeker en prosjektleder i kommunen med hovedansvar for å koordinere og følge opp utvikling tiltakene som beskrevet i kapittel 6.

I vedlegg 3 har vi satt opp forslag til en foreløpig prosjektplan for forprosjektet.

Roller

Ansvar

Denne rapporten er utarbeidet for Kragerø kommune i forbindelse med prosjektet Næringsvennlig kommune, forstudie i samsvar med avtale signert 7. desember 2017.

Kragerø kommune har vært prosjekteier, og representert ved rådmann Inger Lysa.
Det har vært oppnevnt en egen styringsgruppe for prosjektet som beskrevet i rapporten.

Våre vurderinger bygger på faktainformasjon som har fremkommet i intervjuer, workshopper og dokumentgjennomganger.

PricewaterhouseCoopers (PwC) har ikke foretatt noen selvstendig verifisering av informasjonen som har fremkommet, og vi innestår ikke for at den er fullstendig, korrekt og presis.

Kragerø kommune har rett til å benytte informasjonen i denne rapporten i sin virksomhet, i samsvar med forretningsvilkårene i gjeldende kontrakt. PwC påtar seg ikke noe ansvar for tap som er lidt av Kragerø kommune eller andre som følge av at vår rapport er distribuert, gjengitt eller på annen måte benyttet i strid med disse bestemmelsene.

PwC beholder opphavsrett og alle andre immaterielle rettigheter til rapporten samt ideer, konsepter, modeller, informasjon og know-how som er utviklet i forbindelse med vårt arbeid. Enhver handling som gjennomføres på bakgrunn av vår rapport foretas på eget ansvar.

Vedlegg

Resultat bruk av spørreverktøy

Resultat fra bruk av spørreverktøy i workshops:

De etterfølgende figurene viser resultatet av en enkel spørreundersøkelse gjennomført i forbindelse med workshop for de fire ulike gruppene.

Resultat er beskrevet under. Svarene her representerer deltakernes syn og kan ikke brukes som statistisk underlag for hele gruppen de representerer. :

- Reiseliv og handel med industri (Representantene fra industrien kunne ikke stille, så denne gruppen representeres kun av reiseliv og handel) (7 stk)
- Ansatte i kommunen (7 stk)
- Formannskapet (6 stk)
- Bygg og anlegg (9 stk)

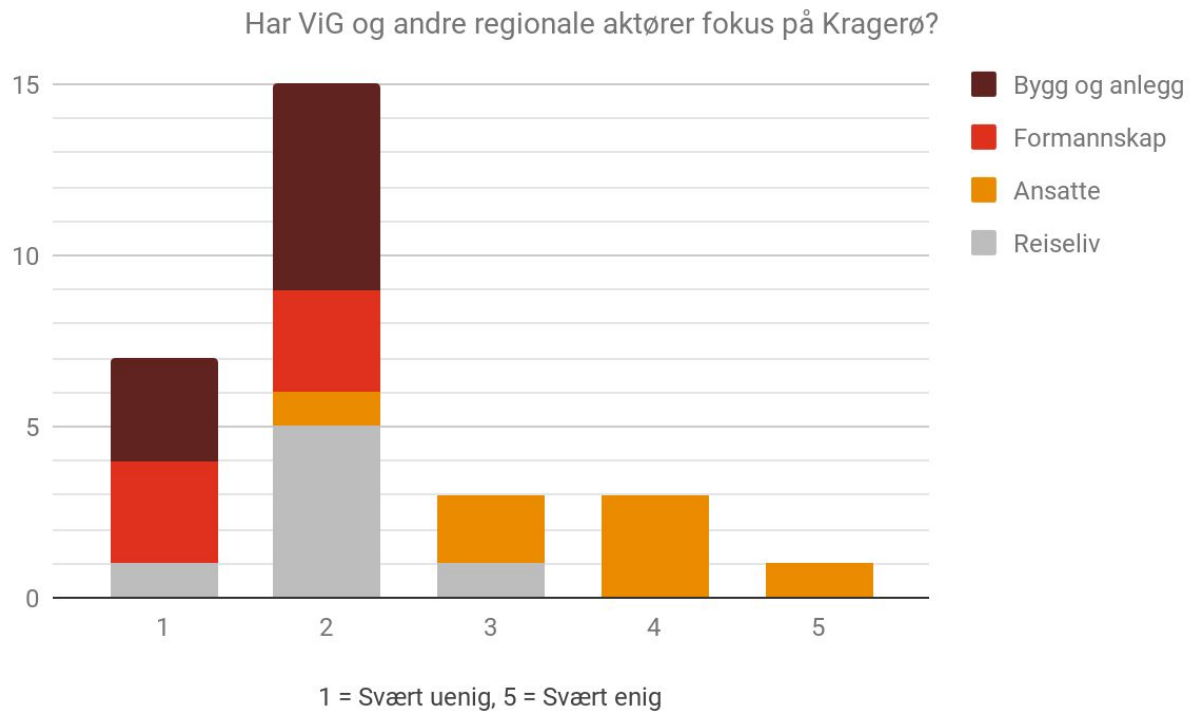

Flesteparten av de regionale aktørene har sete i Grenlandsområdet. Dette kan gjøre at Kragerø rent faktisk vies mindre oppmerksomhet enn de større virksomhetene i Grenland. Men det kan også være at det lokale næringslivet i Kragerø i liten grad er aktive mot å søke bistand herfra. Det

kan komme av mangel på kjennskap til disse. Kommunen har sin egen representant i Vekst i Grenland (ViG)[8], som de deler med nabokommunen Bamble. Han skal være inngangsporten til virkemiddelapparatet og den kompetansen ViG og ViGs nettverk representerer.

Figuren viser at de fleste mener at de regionale aktørene ikke i tilstrekkelig grad har fokus på Kragerø kommune. Det er bare de ansatte i kommunen som har en positiv opplevelse i så måte.

Det er derimot delte meninger om kommunen samarbeider godt med næringslivet, og det skiller en del mellom de ulike workshop-gruppene. Ikke overraskende mener ansatte i større grad enn næringslivet at kommunen samarbeider godt med næringslivet. Figuren på neste side viser hvordan de fire gruppene fordeler score på en skale fra 1 - 5.

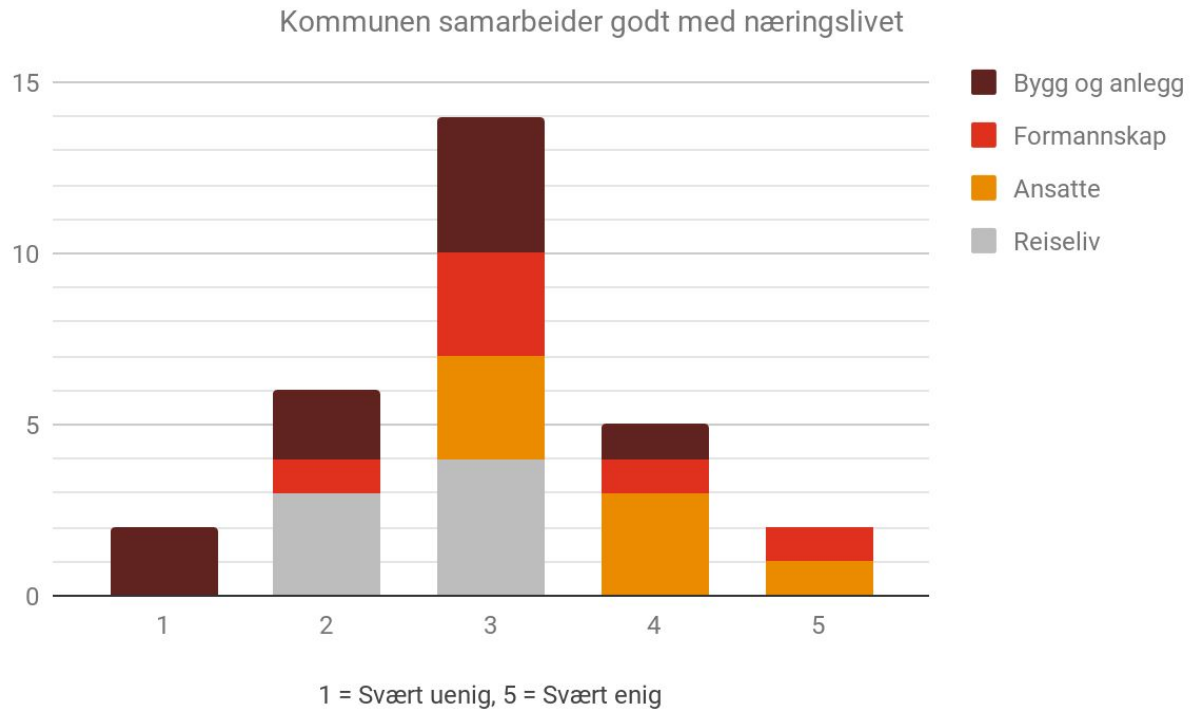

Samlet for alle gruppene kan det se ut som det er en tradisjonell normalfordeling. Ser vi på enkeltgruppene, er det imidlertid store variasjoner. De som representerer næringslivet gjennom bygg, anlegg, reiseliv og handel har en stor overvekt mot å være uenig i påstanden om at kommunene samarbeider godt med næringslivet. For de ansatte i kommunen er det motsatt, mens representantene fra Formannskapet fordeler seg noenlunde jevnt over skalaen.

Ettersom forstudien fokuserer på den næringsvennlige kommunen, er det verdt å legge merke til de ulike synene hos kommunens ansatte og de som representerer næringslivet, på samarbeidet.

[8] Vekst i Grenland er næringsavdelingen til de seks grenlandskommunene Skien, Porsgrunn, Bamble, Kragerø, Drangedal og Siljan. De skal bidra til nyskaping i Grenlands næringsliv ved blant annet å tilby veiledning og gunstige lån. Kilde: ViGs nettside.

I workshoppene ble deltakerne spurt om hva som er viktigst for å utvikle næringslivet i Kragerø, om man må prioritere. Hver deltaker fikk 100 poeng som skulle fordeles mellom de syv tiltaksområdene:

- Forbedre de kommunale prosessene
- Sikre tilgang til kapital
- Styrke samarbeidet med kompetansemiljøer
- Etablere samarbeidsarenaer
- Styrke internasjonalt nettverk
- Styrke kjennskapen til virkemiddelapparatet
- Fokusere på å gjøre kommunen god å bo i

Deltakerne kunne fordele poengene i "bolker" på ti poeng, f.eks. 70 poeng til ett tiltak og 20 og 10 til to andre. Grafen under viser den gjennomsnittlige poengsummen de syv tiltakene fikk.

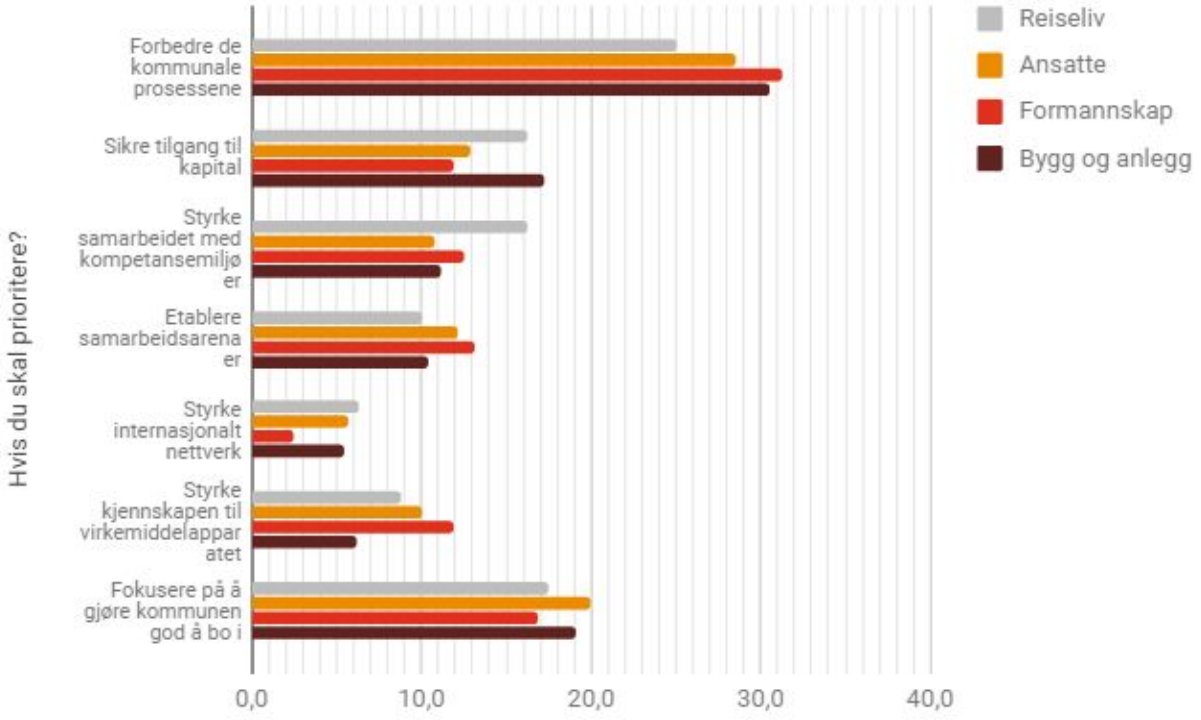

Det er ganske stor enighet om at Kragerø kommune må forbedre de kommunale prosessene. De fire gruppene varierer i prioritet mellom 25 poeng og 31 poeng, der Formannskapet og bygg og anlegg ligger på de to høyeste poengene.

På andreplass kommer "å fokusere på å gjøre kommunen god å bo" i: Her varierer poengene mellom 17 og 20.

Næringslivet scorer også høyt på tilgang til kapital (16 og 17 poeng). Næringslivet mener altså at det er viktig å sikre tilgang på kapital. Normalt vil det være ønske om kapital for vekst og utvikling. Som vist under kapittelet om næringslivsaktører, finnes det en rekke kilder for finansiell bistand, både for oppstart og for utvikling.

Vi spurte videre deltakerne i workshoppene hvilke kommunale prosesser de mente var de viktigste, og hvor god kommunen er på dem. Svarene gjengis i figuren under.

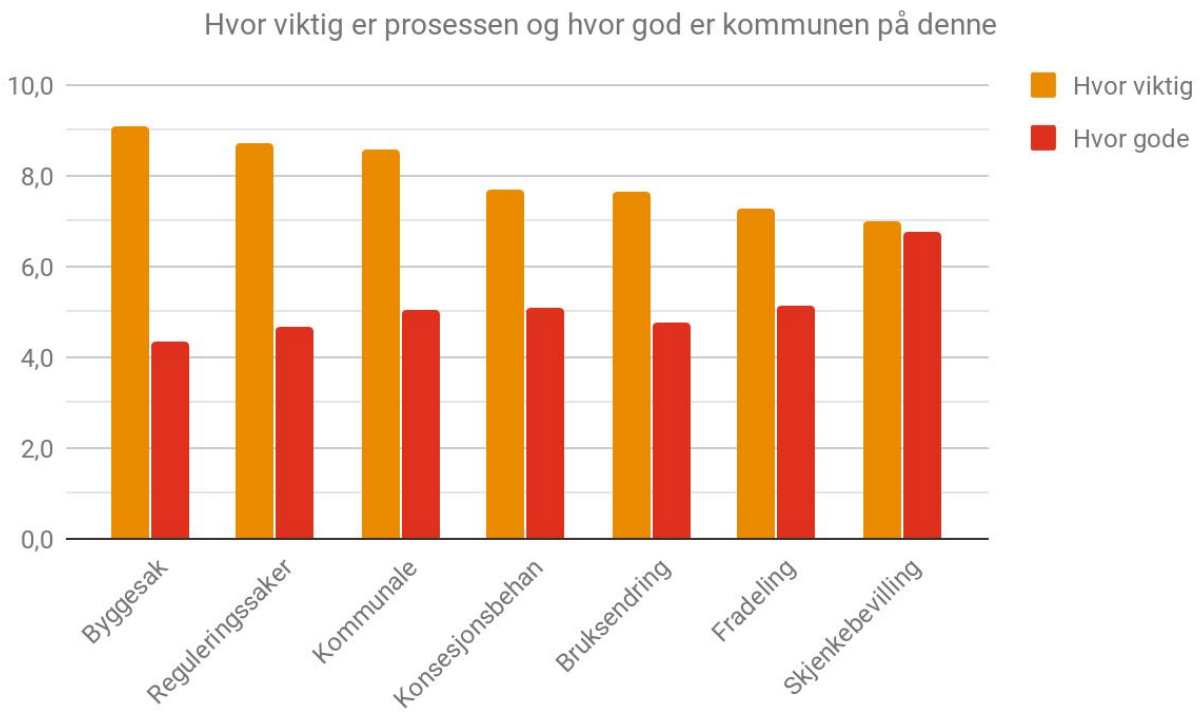

I figuren over er alle deltakerne slått sammen, slik at dette viser vurderingen samlet for kommunen og for deltakerne fra næringslivet. Det paradoksale er at deltakerne mener at kommunen er dårligst på de prosessene de mener er viktigst. På en skala mellom 1 og 10, gir deltakerne kommunen en score på noe over fire i dyktighet på byggesaksprosesser, mens man på den samme skalaen gir byggesak score ni på viktighet.

Det er betydelig variasjon mellom deltakerne fra kommunen (ansatte og formannskapet) og deltakerne fra næringslivet (reiseliv, handel og bygg og anlegg), slik figuren under viser. Partene er temmelig enige om viktighet av prosessene, selv om kommunene gjennomgående vurderer alle prosesser litt lavere enn næringslivet. Det er derimot stor variasjon mellom dem, hva gjelder vurdering av hvor god kommunen er på prosessene. Dette er nok ikke unaturlig, men likevel så markant at det bør tas tak i.

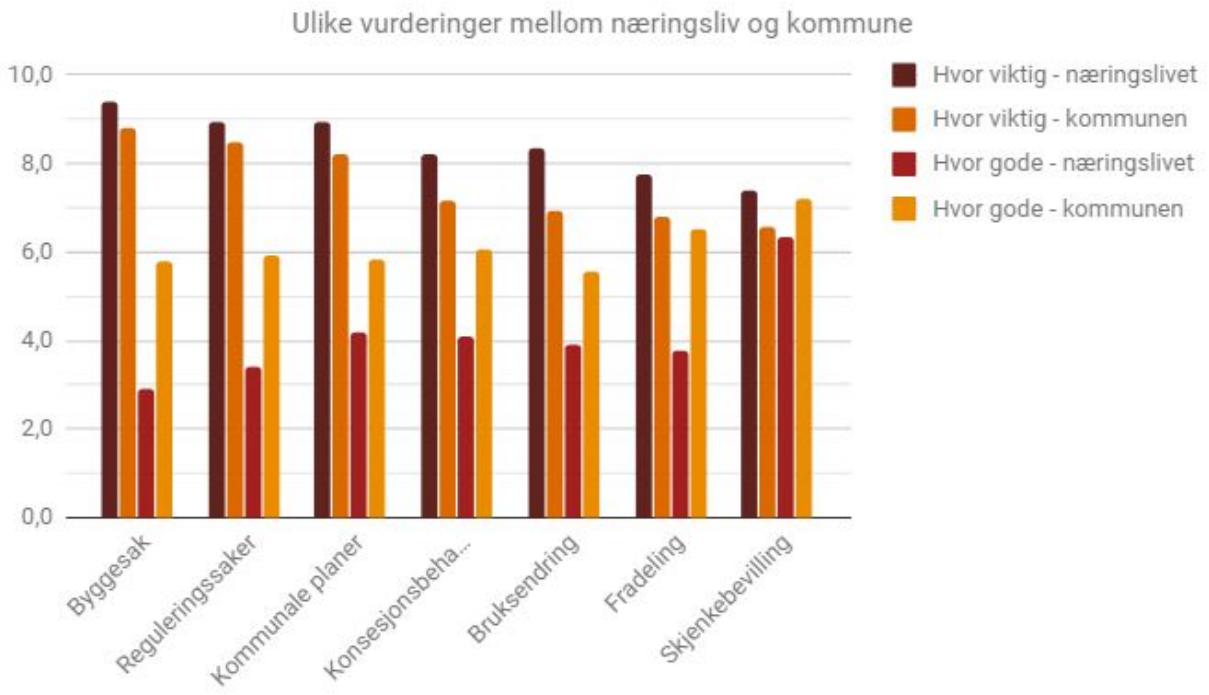

Forskjellene er mest markant på byggesak og reguleringssaker. Mens næringslivet gir kommunen en score på rundt tre i dyktighet for de to prosessene, gir kommunen score rett i underkant av seks for begge to.

Næringslivet i Kragerø kommune

Kilder for den følgende analyse er SSB og Kostrarapporter, KommuneProfilen.no, og "Strategisk Utviklingsanalyse for Kragerø" og NHOs kommune NM.

Kommune NM/NHOs Nærings NM

Kommune NM, tidligere kjent som NHO's Nærings NM, er den årlige rangeringen av de økonomiske prestasjonene og rammebetingelsene i norske kommuner, utført i regi av NHO[9]. Rapporten kan leses her:

https://www.nho.no/Politikk-og-analyse/Offentlig-sektor-og-naringslivet/kommunenm/ .

I Kommune NM blir norske kommuner evaluert basert på fem kriterier: Næringsliv, arbeidsmarked, demografi, kompetanse og kommuneøkonomi. Alle kommunene blir sammenlignet med hverandre, og får en relativ plassering ut fra hvordan de har prestert det foregående året. Kragerøs kommunes Handlingsplan og omstillingsplan 2017 har fokus på effektmål og oppnåelse av disse, og refererer dermed til Kommune NM for å finne indikatorer for kommunens utvikling.

Med alle de fem kriteriene veiet inn, ender Kragerø kommune på 318. plass av de 426 kommunene i 2016. Dette er en nedgang på syv plasser fra 2015, der Kragerø lå på 311. plass.

Næringslivet

Indikatorene for næringsliv omfatter *næringslivsvariasjon*, *inntektsnivå*, *privat sysselsetting* og *kommunens kjøp av private tjenester*. På dette kriteriet ligger Kragerø kommune på 210. plass.

Næringslivet i Kragerø - Plassering Kommune-NM (2016)					
Kommune	**Næringslivs-variasjon**	**Inntektsnivå**	**Privat Sysselsetting**	**Kommunens kjøp av private tjenester (konsern)**	**Total plassering**
Kragerø	90	314	180	257	210

[9] https://legacyweb.nho.no/oppsiden/ny/html/files/KommuneNM-2017-rapport.pdf (2017) NHO

Kommunen har relativt stor variasjon i næringslivet slik også tabellen under viser:

Tabellen nedenfor viser antall sysselsatte personer basert på arbeidssted, hentet fra SSB[10].

Sysselsatte personer etter arbeidssted per 4. kvartal 2016, etter næring (SN2007)										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Endring i prosent 2008-2016
Jordbruk, skogbruk og fiske	81	77	90	62	70	67	59	44	58	-28.4%
Bergverksdrift og utvinning	28	27	26	23	25	30	34	27	27	-3.6%
Industri	664	628	601	591	541	541	571	460	442	-33.4%
Elektrisitet, vann og renovasjon	71	76	76	78	81	58	62	58	61	-14.1%
Bygge- og anleggsvirksomhet	617	541	569	587	578	587	552	523	508	-17.7%
Varehandel, motorvogn-reparasjoner	708	674	684	689	662	636	613	551	538	-24.0%
Transport og lagring	249	211	211	197	185	196	209	213	183	-26.5%
Overnattings- og serverings-virksomhet	249	225	163	149	200	233	198	170	186	-25.3%
Informasjon og kommunikasjon	44	42	39	26	31	38	29	25	25	-43.2%
Finansiering og forsikring	69	70	68	76	79	76	77	80	80	15.9%
Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	165	182	154	152	167	180	194	173	162	-1.8%
Forretningsmessig tjenesteyting	170	132	150	197	174	165	164	130	141	-17.1%
Offentlig administrasjon, forsvar, sosialforsikring	222	257	254	238	221	225	223	223	201	-9.5%
Undervisning	333	339	352	368	344	366	380	359	377	13.2%
Helse- og sosialtjenester	915	914	941	968	930	887	872	854	885	-3.3%
Personlig tjenesteyting	124	130	124	129	137	130	137	122	126	1.6%
Uoppgitt	52	43	46	34	42	39	32	63	47	-9.6%
SUM	4761	4568	4548	4564	4467	4454	4406	4075	4047	-15.0%

10 https://www.ssb.no/statbank/table/08536/tableViewLayout1/?rxid=2068f737-80e2-4dbb-a4cd-e06fa864b2d9 SSB (2018)

Arbeidsmarked

På indikatoren arbeidsmarked ligger Kragerø på plass 409 av de 426 kommunene. Her er det jevnt over et lavt snitt på alle indikatorer. Høyt sykefravær, andel uføre og arbeidsledige, samt en sysselsettingsandel som er under snittet, gir indikasjoner på at kommunen ikke får optimal utnyttelse av arbeidsstyrken. Arbeidsmarkedsintegrasjonen blir målt ved å legge sammen parameterne: *Innpendling i prosent av sysselsatte etter arbeidssted* pluss *utpendling i prosent av sysselsatte etter bosted*. Her ender Kragerø på 316. plass blant kommunene.

Arbeidsmarkedet i Kragerø - Plassering Kommune-NM (2016)						
Kommune	**Syssel-settings-andel**	**Sykefravær**	**Uføre**	**Arbeids-ledige**	**Arbeids-markeds-integrasjon**	**Total plassering**
Kragerø	286	356	385	343	316	409

Demografi

Indikatoren for demografi kan være med på å forklare om arbeidsmarkedet i kommunen er attraktivt, og om det er forventninger til vekst i næringslivet[11]. Det gir også en indikasjon på aldring i arbeidsstyrken.

Kragerø har en aldrende arbeidsstyrke, og en relativt svak befolkningsvekst. Netto innflytting ligger midt på treet sammenlignet med de andre kommunene i Norge.

Demografi blir delt opp i tre nøkkelindikatorer, henholdsvis *befolkningsvekst, unge i forhold til eldre i arbeidsstyrken* og *netto innflytting*.

Demografi i Kragerø - Plassering Kommune-NM (2016)				
Kommune	**Befolknings-vekst**	**Unge i forhold til eldre i arbeids-styrken**	**Netto innflytting**	**Total plassering**
Kragerø	309	342	203	308

Kompetanse

Kragerø havner innenfor topp 40% av *sysselsatte med minst 4 år høyere utdanning,* og *sysselsatte med teknisk og naturvit. utdanning*. Når det gjelder *sysselsatte med bestått fagprøve*, ligger Kragerø på 238./426. plass.

Følgende tabell viser hvordan Kragerø kommune blir rangert i områdene: *sysselsatte med minst 4 år høyere utdanning, sysselsatte med bestått fagprøve,* og *sysselsatte med teknisk og naturvitenskapelig utdanning*.

[11] https://www.menon.no/wp-content/uploads/2017-54-KommuneNM-Menon-rapport-.pdf NHO (2017)

Kompetanse i Kragerø - Plassering Kommune-NM (2016)				
Kommune	Sysselsatte med minst 4 år høyere utdanning	Sysselsatte med bestått fagprøve	Sysselsatte med teknisk og naturvit. utdanning	Total plassering
Kragerø	166	238	158	215

Kommuneøkonomi

Kommuneøkonomien gir en oversikt over inntektene og utgiftene til kommunen. Kragerø havner på henholdsvis 176. plass, 152., og 150. plass i administrasjonsutgifter, eiendomsskatt, og kommuneinnteker i forhold til utgifter. Det er kommunal betalingsevne som trekker ned snittet i kommuneøkonomien, her havner Kragerø på 400./426. plass. Indikatoren for aldring, som måler andelen av befolkningen over 80 år 20 år fram i tid, viser at Kragerø har en større kommende eldrebølge enn mange andre kommuner.

Kommune-NM ser på fire forskjellige delindikatorer når de analyserer kommuneøkonomien. *Kommunale administrasjonsutgifter, eiendomsskatt, kommuneinntekter i forhold til utgifter, kommunal betalingsevne, og aldring*.

Kommuneøkonomi i Kragerø - Plassering Kommune-NM (2016)						
Kommune	Kommunale administra-sjonsutgifter	Eiendoms-skatt	Kommune-inntekter i forhold til utgifter	Kommunal betalings-evne	Aldring	Total plassering
Kragerø	176	152	140	400	306	228

Næringsstruktur – nøkkeltall

Arbeidssted Kragerø

Det har vært en tydelig negativ trend for antall sysselsatte personer som jobber i Kragerø. Blant annet i næringsområdene *jordbruk, skogbruk og fiske* (-28,4%), *industri* (-33,4%), *varehandel og motorvognreparasjoner* (-24%), *overnattings- og serveringsvirksomhet* (-25,3%), og *informasjon og kommunikasjon* (-43,2%), hvor man ser at det har blitt et betydelig mindre antall sysselsatte.

Selv om tabellen i hovedsak viser negativ utvikling i form av sysselsatte i Kragerø, ser vi at to næringsområder skiller seg særlig positivt ut. Dette gjelder: *undervisning (13.2%),* og *finansiering og forsikring (15.9%).*

Tabellen nedenfor viser antall sysselsatte personer basert på arbeidssted, hentet fra SSB[12].

[12] https://www.ssb.no/statbank/table/08536/tableViewLayout1/?rxid=2068f737-80e2-4dbb-a4cd-e06fa864b2d9 SSB (2018)

Sysselsatte personer etter arbeidssted per 4. kvartal 2016, etter næring (SN2007)										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Endring i prosent 2008-2016
Jordbruk, skogbruk og fiske	81	77	90	62	70	67	59	44	58	-28.4%
Bergverksdrift og utvinning	28	27	26	23	25	30	34	27	27	-3.6%
Industri	664	628	601	591	541	541	571	460	442	-33.4%
Elektrisitet, vann og renovasjon	71	76	76	78	81	58	62	58	61	-14.1%
Bygge- og anleggsvirksomhet	617	541	569	587	578	587	552	523	508	-17.7%
Varehandel, motorvognreparasjoner	708	674	684	689	662	636	613	551	538	-24.0%
Transport og lagring	249	211	211	197	185	196	209	213	183	-26.5%
Overnattings- og serveringsvirksomhet	249	225	163	149	200	233	198	170	186	-25.3%
Informasjon og kommunikasjon	44	42	39	26	31	38	29	25	25	-43.2%
Finansiering og forsikring	69	70	68	76	79	76	77	80	80	15.9%
Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	165	182	154	152	167	180	194	173	162	-1.8%
Forretningsmessig tjenesteyting	170	132	150	197	174	165	164	130	141	-17.1%
Offentlig administrasjon, forsvar, sosialforsikring	222	257	254	238	221	225	223	223	201	-9.5%
Undervisning	333	339	352	368	344	366	380	359	377	13.2%
Helse- og sosialtjenester	915	914	941	968	930	887	872	854	885	-3.3%
Personlig tjenesteyting	124	130	124	129	137	130	137	122	126	1.6%
Uoppgitt	52	43	46	34	42	39	32	63	47	-9.6%
SUM	4761	4568	4548	4564	4467	4454	4406	4075	4047	-15.0%

Prosjektplan forprosjekt

Eget vedlegg